

Rodno utemeljeno nasilje nad ženama za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj

Pavić, Tina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:883287>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij sociologije i pedagogije

Tina Pavić

**Rodno utemeljeno nasilje nad ženama za vrijeme pandemije
bolesti COVID-19 u Hrvatskoj**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anita Dremel

Osijek, 2023.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Katedra za sociologiju

Diplomski studij sociologije i pedagogije

Tina Pavić

**Rodno utemeljeno nasilje nad ženama za vrijeme pandemije
bolesti COVID-19 u Hrvatskoj**

Diplomski rad

Područje: društvene znanosti, sociologija, posebne sociologije

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anita Dremel

Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 11. rujna 2023.

Tijana Pavić, 0122226174

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POJMOVNA ODREĐENJA I OBLICI NASILJA.....	5
3. TEORIJSKI OKVIRI	27
4. OBITELJSKO NASILJE U DOBA PANDEMIJE	34
5. METODA.....	37
6. ANALIZA	38
7. RASPRAVA.....	47
8. ZAKLJUČAK	50
9. LITERATURA	52
10. PRILOZI.....	56

Sažetak

Tema je ovog rada rodno utemeljeno nasilje nad ženama za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj. Rodno utemeljeno nasilje nerazmjerno pogađa osobe određenog spola/roda i usmjereno je protiv osobe zbog njenog spola/roda. Navest će se definicije rodno utemeljenog nasilja i njegovi oblici, kao i teorijski okviri koji objašnjavaju kako dolazi do pojave nasilja od strane muškaraca prema ženama. Cilj je rada istražiti i utvrditi utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na porast nasilja nad ženama te utvrditi oblik nasilja nad ženama koji je imao najveći porast, ako je imao, i postoji li značajan porast nasilja i njegovog prijavljivanja. Govorit će se o rodno utemeljenom nasilju, zatim o nasilju nad muškarcima i nasilju nad ženama, navest će se i objasniti oblici rodno utemeljenog nasilja nad ženama s naglaskom na obiteljsko nasilje. Metoda uključuje kritičko istraživanje literature i analizu statističkih podataka iz različitih izvora kako bi se utvrdio eventualni porast nasilja za vrijeme pandemije. Rezultati ukazuju na porast nasilja za vrijeme pandemije, posebno obiteljskog nasilja, no taj se porast događa svake godine pa se ne može sa sigurnošću utvrditi njegov uzrok.

Ključne riječi: COVID-19, rodno utemeljeno nasilje, nasilje nad ženama, nasilje u obitelji, Istanbulska konvencija

1. UVOD

Odluka o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2 donesena je 11. ožujka 2020. godine, dok je odluka o prestanku epidemije donesena 12. svibnja 2023. godine. U te tri godine ljudi su se suočili s drugačijim uvjetima življenja od onih na koje su navikli. Početak epidemije nastupio je iznenadno i postojale su različite reakcije na novonastalu situaciju. Ovisno o dotadašnjem načinu življenja, kao i karakteru osobe, svatko je imao različito viđenje i doživljaj novonastale situacije. U ovom je radu riječ o rodno utemeljenom nasilju nad ženama za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj s ciljem da se istraži i utvrdi eventualni porast rodno utemeljenog nasilja nad ženama za vrijeme pandemije.

U radu će se ocrtati teorijska podloga koja se oslanja na različite definicije rodno utemeljenog nasilja i njegove oblike, navest će se različiti teorijski okviri koji objašnjavaju zašto i kako dolazi do nasilja nad ženama, a poseban naglasak bit će na obiteljskom nasilju za vrijeme pandemije. Korištena metoda u radu je analiza statističkih podataka iz tri izvora kao tehnika sekundarne analize kojom se iz kvantitativnih podataka dobivaju novi kvantitativni pokazatelji i osnova za kvalitativne ocjene. Motivacija za bavljenje ovom temom je nažalost velika aktualnost ove problematike u današnje vrijeme; možemo vidjeti gotovo svakodnevno u medijima kako žene stradavaju. Također smatram da je pandemija bolesti COVID-19 ostavila različite posljedice na ljude, a najčešće se spominju one negativne. Iako već postoje istraživanja na ovu temu, smatram da će pravi rezultati biti vidljivi tek nakon određenog vremena, za sad nam oni govore da postoji porast nasilja nad ženama za vrijeme pandemije, no s obzirom na to da se taj porast primjećuje iz godine u godinu, ne možemo sa sigurnošću utvrditi koji su sve točno faktori utjecali na to.

Postoje različiti oblici rodno utemeljenog nasilja nad ženama koji će u nastavku rada biti opisani, a najrašireniji je oblik obiteljsko nasilje. Kako bismo razumjeli oblike rodno utemeljenog nasilja nad ženama, važno je definirati rodno utemeljeno nasilje. Rodno utemeljeno nasilje nerazmjerno pogađa osobe određenog spola/roda i usmjereno je protiv osobe baš zbog njezina spola/roda (uključujući i rodni identitet) (Elektroničko seksualno i rodno uvjetovano nasilje u mladenačkim vezama, 2019.-2021.). To je kršenje ljudskih prava koje većinom pogađa žene. Rodno utemeljeno nasilje fenomen je koji je duboko ukorijenjen u rodnoj nejednakosti te podrazumijeva jedno od najvećih kršenja ljudskih prava u svim društvima

(EIGE). To je nasilje usmjereno protiv osobe zbog njezinog spola - iako ga doživljavaju i žene i muškarci, većina žrtava su žene (EIGE).

Prema Europskom institutu za ravnopravnost spolova, rodno utemeljeno nasilje i nasilje nad ženama pojmovi su koji se često koriste kao sinonimi jer je općeprihvaćeno da je većina rodno utemeljenog nasilja počinjena nad ženama i djevojčicama od strane muškaraca. Međutim, važan je „rodno utemeljeni“ aspekt jer naglašava činjenicu da su mnogi oblici nasilja nad ženama ukorijenjeni u nejednakosti u moći između žena i muškaraca (EIGE). Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) rodno uvjetovano nasilje objašnjava kao ozbiljno kršenje ljudskih prava koje predstavlja opasnost za život i zdravlje osobe. UNHCR navodi da iako svatko može postati žrtva nasilja na temelju svog zbog spola ili roda, uključujući žene, djevojčice, muškarce i dječake, ipak su žene i djevojčice u većoj opasnosti. Procjenjuje se da će jedna od tri žene doživjeti seksualno ili fizičko nasilje tijekom života (UNCHR).

Rodno uvjetovano nasilje manifestira se u mnogo oblika, od najraširenijeg oblika; nasilja među intimnim partnerima do online vrsta nasilja (EIGE). Različiti oblici nasilja ne isključuju se međusobno te se višestruki oblici nasilja mogu događati odjednom i međusobno se pojačavati (EIGE). Osoba može trpjeti nejednakost zbog svoje rase, invaliditeta, dobi, društvene klase, religije, seksualne orijentacije i rodnog identiteta, što može potaknuti različite i višestruke oblike nasilja (EIGE). EIGE još navodi da je važno prepoznati da rodno uvjetovano nasilje može biti normalizirano zbog strukturalnih nejednakosti kao što su društvene norme, stavovi i stereotipi. Kada se pokušava objasniti rasprostranjenost nasilja nad ženama, važno je strukturalno ili institucionalno nasilje, koje se definira kao podređenost žena u ekonomskom, društvenom i političkom životu (EIGE).

Đurčević (2022) navodi da je rodno utemeljeno nasilje nad ženama najopasniji oblik kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Navodi kako ga prema rasprostranjenosti i težini posljedica nije moguće usporediti ni s jednom drugom vrstom kaznenih djela. Kada je riječ o rodno utemeljenoj diskriminaciji, ona je definirana kao društvena, kulturalna i civilizacijska ostavština prema kojoj su žene slabije, manje vrijedne te prema kojoj su žene one koje su kroz povijest bile podređene muškarcima (Sunara-Jozek, 2022). Također, prema rodnoj diskriminaciji žene su bile predodređene za manje plaćene poslove, niže pozicije u društvu, rađanje, zatim za kućanske poslove, nemogućnost daljnjeg obrazovanja te za poslušnost muškarcima, a to sve označava kršenje ljudskih prava pa samim tim označava i nasilje (Sunara-Jozek, 2022). EIGE rodnu nejednakost definira kao nejednakost koja se odnosi na pravnu, socijalnu i kulturnu situaciju u kojoj spol i/ili rod određuju različita prava i dostojanstvo žena i

muškaraca, a to se ogleda u njihovom nejednakom pristupu ili uživanju prava, kao i stereotipnim socijalnim i kulturnim ulogama. Uz to, rodna nejednakost utječe na status žena u svim oblastima društva, javnom ili privatnom životu, obitelji, na tržištu rada, ekonomskom ili političkom životu, također i u vlasti i odlučivanju te u društvenim odnosima, drugim riječima, žene su u gotovo svim društvima u inferiornom položaju u odnosu na muškarce (EIGE).

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji potpisana jenu Istanbulu u svibnju 2011. godine pod okriljem Vijeća Europe, organizacije za zaštitu ljudskih prava koja ima 47 članica, a uključuje sve članice Europske unije (Petković, 2019). Prema Škorić (2018), Istanbulska konvencija je prvi europski pravno obvezujući dokument koji pruža sveobuhvatan pravni okvir za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Istanbulska konvencija mjerilo je za međunarodno zakonodavstvo o borbi protiv rodno uvjetovanog nasilja, ona uokviruje rodno uvjetovano nasilje i nasilje nad ženama kao rodno uvjetovan čin koji je „kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena“ (EIGE).

Sunara-Jozek (2022) navodi da je pojam roda izazvao polemike u hrvatskoj javnosti. Neki ga poistovjećuju s pojmom spola iako je u Istanbulske konvenciji iz 2018. godine jasno objašnjeno koji se pojmovi koriste. Također, u Istanbulske konvenciji navedeno da rod označava društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje neko društvo smatra prikladnima za žene i za muškarce. Škorić (2018) govori da je nedvojbeno da su i muškarci žrtve nasilja u obitelji te da tom problemu treba pristupati jednako ozbiljno kao i kad su u pitanju žene. S druge strane, Škorić (2018) navodi, nasilje nad muškarcima nije rezultat prevladavajuće nejednakosti i diskriminacije te ono nije sustavno i široko rasprostranjeno kao što je to nasilje nad ženama. Brojna istraživanja potvrđuju da su žene najčešće žrtve obiteljskog nasilja, što ide u prilog rodnoj uvjetovanosti (Škorić, 2018). Prema Škorić (2018), Konvencija polazi od toga da je rod društvena kategorija koja naglašava uloge koje društvo nameće ženama kao glavni uzrok nasilja nad ženama, odnosno obiteljskog nasilja. Također, Škorić (2018) navodi da društvo postavlja očekivanja od muškaraca i žena te su prema tome rodne uloge promjenjiva kategorija koja se razlikuje u različitim društvima. Na prvi je pogled jasno kako osobe muškog i ženskog spola nemaju ni približno jednaku društvenu poziciju, kao ni društvenu moć (Škorić, 2018). Prema tome, do nasilja nad ženama ne dolazi zbog toga što žene imaju različit spol u odnosu na muškarce već zbog toga što im društvo nameće podređenu ulogu (Škorić, 2018).

Prema Istanbulske konvenciji, naglašeno je da su djela rodno uvjetovanog nasilja ona koja rezultiraju fizičkom, seksualnom, psihološkom ili ekonomskom štetom ili patnjom žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilno ili proizvoljno lišavanje slobode, neovisno o tome

događa li se u javnom ili privatnom životu (EIGE). Ratifikacijom konvencije države preuzimaju obvezu usvajanja adekvatnog zakonskog okvira za sprječavanje i sankcioniranje svih oblika nasilja i diskriminacije žena te zaštitu žrtava (Đurđević i dr., 2014; prema Škorić, 2018).

Škorić (2018) o Istanbulskoj konvenciji navodi da ona polazi od toga da je za prevenciju obiteljskog nasilja nužan i temeljni uvjet postizanje ravnopravnosti te ona propisuje široki raspon mjera koje za cilj imaju da se žene i muškarci prikazuju jednakopravnima. Istanbulska konvencija također posebnu pažnju posvećuje žrtvama te od država traži pružanje različitih oblika pomoći, npr. pravno i psihološko savjetovanje, financijsku pomoć, osposobljavanje i pomoć pri pronalaženju posla, dostupnost skloništa te stalno otvorene besplatne telefonske linije. Države imaju obvezu inkriminirati te adekvatno kazniti nasilje, kao i osigurati žrtvama posebne mjere zaštite za vrijeme postupka. Osim toga, Konvencija zahtijeva da se poduzmu sveobuhvatne i koordinirane politike na području cijele države te da se učinkovito surađuje između svih važnih aktera uz inzistiranje da prava žrtava u svakom trenutku budu u središtu interesa. U Hrvatskoj se uz još neke države javio otpor te su države organizirale kampanje koje su za cilj imale sprječavanje ratifikacije Konvencije, pri čemu su isticale pojam roda u njoj kao problematičan. Aktualna pitanja bila su kako definirati rod i treba li nasilje u obitelji promatrati kao rodno utemeljeno nasilje ili kao rodno neutralno. Formirale su se dvije skupine mišljenja, od kojih prema prvoj koja inzistira na odbacivanju rodne nejednakosti kao uzroka nasilja nad ženama, Konvencija traži iskorjenjivanje tradicije i obiteljskih vrijednosti te uvodi neznanstvenu rodnu teoriju i odvaja spol i rod za što smatraju da dovodi do stvaranja uvjerenja da se čovjek rađa kao rodno neutralno biće koje kasnije može izabrati hoće li biti muškarac, žena ili neki drugi rod (Istina o Istanbulskoj). Drugo mišljenje podrazumijeva da je postizanje rodne jednakosti uvjet za suzbijanje obiteljskog nasilja. Rodno neutralan pristup kritiziran je te se smatralo da koncept rodne neutralnosti vodi do zaključka da su potencijalne žrtve nasilja u jednakoj mjeri i muškarci i žene te da je riječ o jednako ranjivim skupinama koje zahtijevaju jednaku vrstu zaštite. Rezultati brojnih istraživanja pokazuju da su najčešće žrtve obiteljskog nasilja osobe ženskog spola, što ide kako smo već naglasili u prilog rodnoj uvjetovanosti tog oblika nasilja (Violence against women, 2015). Zabrinjavajuća je i činjenica da nasilje s vremenom poprima sve teže oblike (Kondor-Langer, 2015) te je poseban i iznimno ozbiljan problem porast femicida (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova). Istanbulska konvencija bori protiv nasilja nad ženama daje posebnu pozornost jer inzistira na rodnim ulogama kao uzroku nasilja nad ženama, no u isto vrijeme ni na koji način ne propisuje ukidanje razlika

između muškog i ženskog spola kao biološke kategorije. Također, Istanbulska konvencija daje jasne definicije i značenja pojmova rod i rodno uvjetovano nasilje (Škorić, 2018).

Kuprešanin (2022) govori o dugoročnim posljedicama nasilja nad ženama. Govori da nasilje nad ženama uključuje psihičko, tjelesno, seksualno i ekonomsko zlostavljanje. Posljedice nastale nakon psihičkog nasilja učestalije su nego nakon ostalih vrsta zlostavljanja, povezane su s brojnim psihopatološkim poremećajima te ih je gotovo nemoguće povezati s izravnim uzrokom (Briere i Jordan, 2004; prema Kuprešanin, 2022). Postoji potreba različitih vrsta liječenja jer većina žena doživljava više od jednog oblika nasilja (Kuprešanin, 2022). Posljedice koje nastaju nakon tjelesnog zlostavljanja imaju širok raspon ozljeda, od manjih tjelesnih ozljeda kao što su ogrebotine pa čak i smrt žrtve (Kuprešanin, 2022). Najčešće ozljede koje uključuje tjelesno nasilje su ogrebotine, podljev krvi, oštećenje oka, površinske rane te puknuće kostiju (Barada i Jelavić, 2004; prema Kuprešanin, 2022). Kuprešanin (2022) navodi da se tjelesno zlostavljanje najčešće ponavlja, a neki oblici tjelesnog nasilja, kao što je silovanje ukazuju na pojavu posttraumatskog stresnog poremećaja. Seksualno zlostavljanje za posljedicu ima značajan rizik za žrtve od oboljenja od spolno prenosivih bolesti te mogućnosti neželjene trudnoće (Kuprešanin, 2022). Kod seksualnog zlostavljanja postoji veći broj psihičkih posljedica jer su najčešće reakcije na taj oblik nasilja ljutnja, sram, strah te uglavnom dolazi do emocionalnog šoka (Kuprešanin, 2022). Osim toga, Kuprešanin (2022) navodi da dolazi do gubitka samopoštovanja kod žrtava seksualnog zlostavljanja, do poremećaja u spavanju, osjećaja ranjivosti, bespomoćnosti i depresije. Kuprešanin (2022) navodi još neke posljedice koje žene doživljavaju nakon pretrpljenog nasilja, a to su zloupotreba alkohola, razvijanje ovisnosti o drogama, upuštanje u rizična ponašanja te teško samostalno donošenje odluka. Prema Kuprešanin (2022), posljedice koje nasilje nad ženama ostavlja na žrtve vrlo su opširne i štetne za njihovo psihičko i fizičko zdravlje i zbog toga bi zdravstvene intervencije trebale biti dobro prilagođene u odnosu na pretrpljeno nasilje. U istraživanju iz 2013. godine u kojemu je ispitana povezanost različitih modela zlostavljanja s javljanjem psihičkih poremećaja utvrđena je pojava anksioznog i velikog depresivnog poremećaja, posttraumatskog stresnog te paničnog poremećaja (Cavanaugh, Martins, Petras i Campbel, 2013; prema Kuprešanin, 2022).

2. POJMOVNA ODREĐENJA I OBLICI NASILJA

Kako bi se pojam rodno uvjetovanog nasilja što bolje razumio, važno ga je jasno odrediti. Singer i suradnici (2005) govore kako zadatak određivanja što je sve nasilje i definiranje istog nije lagan zbog različitog načina na koji ga vide i određuju različite društvene grupe, strukture i profesije. Također, navode kako se definicije i oblici koji se vide kao priznat ili prepoznat

društveni problem, a koje je moguće zakonom sankcionirati mijenjaju tijekom vremena. Prema spomenutim autorima, te su promjene vrlo spore te često određeni oblici nasilja ostaju izvan društvenih sankcija, dok je odgovornost počinitelja minimizirana ili uopće ne postoji. Pravna skupina definicija često izostavlja djela koja žene smatraju nasilnima jer ih smatra manje važnima i da ne zaslužuju posebnu pažnju države i zakona (Maynard 1993; prema Singer i suradnici, 2005). Primjer toga je, prema Singeru i suradnicima (2005), Kazneni zakon Republike Hrvatske. Prema njemu, do 1998. godine, silovanje u braku nije se smatralo kaznenim djelom ako nije bilo tjelesnih posljedica. Bez prepoznavanja i imenovanja određenih oblika nasilja nad ženama nema ni prijavljivanja istog, a samim tim ni kažnjavanja (Singer i suradnici, 2005).

Kada je riječ o stručnim definicijama nasilja nad ženama iz različitih područja, one se donose na temelju rada sa zlostavljanim ženama i nasilnicima, navode Singer i suradnici (2005). Te definicije nastaju na temelju prikupljenih podataka bez uvažavanja spolne/rodne perspektive, odnosno rodne uvjetovanosti nasilja te šireg socijalnog konteksta.

Sljedeće su feminističke definicije nasilja nad ženama. Prema Singeru i suradnicima (2005), one su razvijene 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća pod jakim utjecajem ženskog pokreta te nastoje redefinirati određene oblike nasilja nad ženama u skladu s iskustvima žena i djevojaka. Kelly (1988) je zaključila da velik broj pojmova i oblika nasilja nad ženama ne postoji u pravnim i u stručnim definicijama. Prema Singeru i suradnicima (2005) rezultat toga je da se žene nalaze uhvaćene između njihovog vlastitog iskustva i doživljavanja nekog ponašanja kao povredljivog s jedne strane, te dominantnih vjerovanja koja takva ponašanja definiraju kao normalna ili neizbježna s druge strane. Uz problem samog počinjenja nasilja, skriveni problem je i prisutnost straha od nasilja zbog kojeg se žene ponašaju ili ne ponašaju na određeni način kada biraju svoje aktivnosti, društvo u kojem se kreću, škole, pa i radno mjesto (Singer i suradnici, 2005). Zbog navedenog, feministkinje su nastojale proširiti definiciju nasilja nad ženama kako bi naglasile da se radi o različitim oblicima socijalne kontrole nad ženama, prema Singeru i suradnicima (2005). Navedeni autori navode da je Skupština ujedinjenih naroda 1993. godine usvojila Deklaraciju o eliminaciji nasilja protiv žena koja nasilje definira kao: „svaki čin rodno uvjetovanog nasilja koji rezultira ili je vjerojatno kako će rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom štetom ili patnjama žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilom ili oduzimanjem slobode, bez obzira na to događa li se u javnom ili privatnom prostoru. Nasilje protiv žena nije ograničeno samo na fizičko, seksualno i psihološko nasilje koje se događa u obitelji, uključujući premlaćivanje, seksualno zlostavljanje ženske

djece, nasilje vezano uz miraz, silovanje u braku, genitalno sakaćenje žena i druge tradicionalne prakse koje su štetne za žene, nasilje izvan obitelji i nasilje vezano uz eksploataciju; uključuje i fizičko, seksualno i psihološko nasilje koje se događa u čitavom društvu, uključujući silovanje, seksualno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje i zastrašivanje na radnom mjestu, u obrazovnim institucijama i drugdje; trgovina ženama i prisilna prostitucija; te fizičko, seksualno i psihološko nasilje izvršeno ili nesankcionirano od strane države, bez obzira gdje se događa“ (UN, 1993). Prema ovoj gotovo općeprihvaćenoj definiciji stvara se širi kontekst nasilja nad ženama koji govori da se nasilje događa i u domovima, školama i institucijama te kako ga može podupirati i država. Navedena definicija ujedno naglašava i rodnu bazu koja je osnovna podloga nasilja nad ženama (Singer i suradnici, 2005).

Kada je riječ o nasilju nad ženama ono izričito označava nasilje koje je počinjeno na štetu žene. S druge strane, EIGE navodi da definicije i opisi nasilja nad ženama naglašavaju da se radi o nasilju koje je zasnovano na rodu, stoga se pojmovi „nasilje nad ženama“ i „rodno uvjetovano nasilje“ često koriste kao sinonimi. „Nasilje muškaraca nad ženama“ koristi se kako bi se označili počinitelji i žrtve te kako bi se izbjegla rodna neutralnost (EIGE).

Nasilje nad ženama uključuje bilo koji čin rodno uvjetovanog nasilja, ono je slično zločinu iz mržnje te je prisutno u svim kulturama i smatra se posljedicom tradicionalnog viđenja žena kao vlasništva muškaraca (Sigurno mjesto). Nasilje nad ženama izdvaja se kao posebna kategorija jer vlada nejednaka podjela moći između muškaraca i žena na svim razinama društva, uključujući i obitelj (Singer i suradnici, 2005). Prema UN-ovoj Općoj preporuci br. 35 o rodno utemeljenom nasilju nad ženama (2017), pojam „nasilje nad ženama“ naglašava da je to nasilje rodno utemeljeno. Pojam „rodno utemeljeno nasilje nad ženama“ označava rodno specifične uzroke i utjecaje nasilja te dodatno osnažuje shvaćanje tog nasilja kao društvenog problema koji zahtijeva sveobuhvatne odgovore koji nadilaze specifične događaje, počinitelje i žrtve (Opća preporuka br. 35 o rodno utemeljenom nasilju nad ženama, 2017). Također, prema navedenoj preporuci, rodno utemeljeno nasilje nad ženama smatra se jednim od temeljnih društvenih, političkih i gospodarskih instrumenata kojim se zadržava podređeni položaj žena, kao i njihove stereotipne uloge.

Većina žrtava u okviru seksualnog i obiteljskog nasilja su žene. Prema Singeru i suradnicima (2005), bez obzira na to radi li se o nasilju u obitelji ili izvan nje, društvo općenito ima visok prag tolerancije u odnosu prema nasilju nad ženama. Nasilje nad ženama nije dovoljno sankcionirano stoga društvene strukture i institucije, kao što su sudovi i policija ne pridonose efikasno njegovom sprječavanju. Također, prema autorima, u mnogim se zemljama

u pravima vlasništva, nasljeđivanja ili u zakonima koji uređuju brak i razvod prema ženama ne odnosi jednako kao prema muškarcima, što podrazumijeva diskriminaciju položaja žena pred zakonom. U velikoj mjeri se za nasilje prema ženama okrivljuju upravo žene.

Prema početnim podacima Ujedinjenih naroda procjenjuje se kako je jedna od pet žena na svijetu fizički ili seksualno zlostavljana u nekom periodu svog života (WHO, 2002; prema Singer i suradnici, 2005), također jedna od triju žena širom svijeta doživjela je obiteljsko nasilje najmanje jednom u svom životu (Garcia-Moreno, 2000; WHO, 2001; prema Singer i suradnici, 2005). Singer i suradnici (2005) govore kako statistike o nasilju variraju od zemlje do zemlje, no slika o rasprostranjenosti nasilja nad ženama poprilično je jasna. Postoje Deklaracija Ujedinjenih naroda o eliminaciji nasilja protiv žena (1993.), Bečka deklaracija (1993.) te Pekinška platforma (1995.) u kojima se sustavno naglašava i prepoznaje nasilje nad ženama kao javnozdravstveni problem i prioritetna tema ljudskih prava te se time nastoji utjecati na sve države kako bi one aktivno podržale nastojanja da se nasilje nad ženama eliminira (Singer i suradnici, 2005). „Čelni dokumenti o suzbijanju nasilja nad ženama naglašavaju njegovu rodnu uvjetovanost, koncept koji je široko prihvaćen od različitih međunarodnih organizacija i institucija i koji ukazuje na postojanje rodni uloga, rodni stereotipa i mitova koji pomažu nastanku i održavanju nasilja prema „manje moćnom“ rodu“ navode Singer i suradnici (2005, str. 219). Drugim riječima, rodno uvjetovano nasilje označava fenomen u kojemu su velikom većinom žene žrtve različitih oblika nasilja, dok su muškarci u velikoj mjeri oni koji su to nasilje počinili.

Važno je spomenuti da se događa i rodno utemeljeno nasilje nad muškarcima. Rodno uvjetovano nasilje označava nasilje počinjeno na štetu osobe zbog njezinog roda, a on može biti muški ili ženski. Iako su muškarci žrtve u manjem broju slučajeva rodno utemeljenog nasilja, važno im je pristupiti na isti način kao i ženama žrtvama te im pružiti adekvatnu podršku i pomoć.

Poredoš Lavor i Jerković (2011) govore da neovisno o tome prema kome je nasilje usmjereno, za cilj uvijek ima uništavanje samopouzdanja i slamanje otpora žrtve (Karlović, Zoričić, Gale, 2000). Kapacitet za nasilje nije spolno određen, stoga počinitelji nasilja mogu biti žene, a žrtve muškarci. Kako Poredoš Lavor i Jerković (2011) navode, iako su žene u mnogo većem broju žrtve obiteljskog nasilja, nasilje nad muškarcima je moguće te je prisutno u hrvatskom društvu i ne treba ga zanemarivati. Nasilju nad muškarcima prethodi poremećena komunikacija, česte svađe, vrijeđanje, razbijanje predmeta, emocionalni pritisci, prijetnje i

slično, a ono rijetko odmah započinje udarcima (Poredoš Lavor, 2010; prema Poredoš Lavor i Jerković, 2011).

Prisutne su tamne brojke kada je riječ o nasilju nad muškarcima, muškarci nerado govore o nasilju koje doživljavaju i sram ih je, a to je zato što su još uvijek prisutni stereotipi o muškoj dominaciji i „jačem spolu“ (Poredoš Lavor i Jerković, 2011). Osim toga, u Republici Hrvatskoj nema sigurne kuće za muškarce u klasičnom smislu, a SOS telefonske linije za pomoć i savjetovanje muškaraca su rijetka pojava (Poredoš Lavor i Jerković, 2011).

Poredoš Lavor i Jerković (2011) navode neka od ponašanja koja predstavljaju razne oblike nasilja nad muškarcima, a to su: uspoređivanje s drugim muškarcima, ismijavanje u obitelji i javnosti (zbog izgleda, spolnosti, razine znanja i vještina), obezvjeđivanje, lažna optuživanja, prigovaranja vezana uz socijalni, profesionalni (osobito obrazovni) i kulturno-nacionalni status, zatim kontinuirano velika očekivanja u materijalnom smislu, kontrola financija, manipulacije u procesima razvoda braka i povjere djece na čuvanje i odgoj, zatim stvaranje emotivnih koalicija s djecom protiv oca, proglašavanje oca ili muža psihički bolesnom ili nestabilnom osobom.

Glavaš (2017) navodi da mnoga istraživanja ne daju stvarnu sliku o rasprostranjenosti nasilja u partnerskim vezama zbog toga što mnoge osobe nisu spremne priznati da doživljavaju nasilje od strane svog partnera, a to se posebno odnosi na muškarce jer je mali broj njih spreman uopće priznati da doživljava nasilje (Hines i Malley-Morrison, 2001). Kako Glavaš (2017) navodi, postoji manja vjerojatnost da će muškarci nasilni napad žene registrirati kao nasilje kada je usmjereno prema njima, uz to muškarci su manje spremni prijaviti nasilje drugih muškaraca čak i kada rezultira ozbiljnijim povredama (Tjaden i Thoennes, 2000; prema Hanson Frieze, 2008).

Glavaš (2017) navodi da su neke studije pokazale da neke žene ne ističu da je uporaba fizičkog nasilja bila u svrhu samoobrane, već su razlozi nasilja prema partneru većinom bili ljubomora, ljutnja, osveta zbog ranije nanesene boli, zbunjenost te želja da se dobije moć i kontrola nad partnerom. S druge strane, Walker (1984; prema Flynn, 1990) navodi da žene najvjerojatnije koriste nasilje kako bi se oslobodile muževog pritiska ili kao reakciju na njegovo nasilno ponašanje (Glavaš, 2017).

Što se tiče prevencije i podrške muškarcima kao žrtvama partnerskog nasilja, oni ne mogu biti ostvareni sve dok se nasilje nad muškarcima ne osvijesti kao stvaran problem

(Glavaš, 2017). Uz to, iako su muškarci rjeđe žrtve zlostavljanja od strane partnera, to ne daje društvu za pravo da zanemaruje potrebu psihološke podrške muškarcima (Glavaš, 2017).

Kada je riječ o oblicima nasilja nad ženama, Singer i sur. (2005) navode da pitanje njihove rasprostranjenosti izaziva pažnju svih dijelova društva, opće populacije iz znatiželje, a stručnjake kako bi imali jasan pregled širine problema te kako bi mogli razviti adekvatne programe prevencije. Autori navode različite probleme mjerenja rasprostranjenosti nasilja. To su prvenstveno statistike od policije, ženskih centara i drugih formalnih institucija zbog malog broja prijava nasilja, s druge strane, podaci istraživanja na široj populaciji su točniji, no postoje problemi vezani uz metode provođenja istraživanja te različite polazišne definicije u smislu da neka istraživanja uključuju samo pitanja vezana o jednom obliku nasilja, u nekim istraživanjima su isključeni određeni ispitanici, u nekima se ispituje različiti oblici nasilja u određenom periodu i slično (WHO, 1997).

Singer i sur. (2005) također navode još jedan veliki problem, a to je prijava nasilja na koju se žene teško odlučuju, posebno ako se radi o njihovim partnerima ili bivšim partnerima. U Hrvatskoj žene od nasilja štiti Kazneni zakon, Obiteljski zakon, Zakon o prekršajima i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, no svejedno mali broj nasilja završi prijavom. Neki od glavnih razloga zbog kojih se žene ne odlučuju na prijavu su što one smatraju kako su zaslužile nasilje zbog svog ponašanja, neke žene se boje nasilnika i njegove potencijalne osvete, neke se žene srame situacije u kojoj se nalaze i nasilja koje proživljavaju te strahuju od stigmatizacije i reakcije njihovih bližnjih, a uz to postoji i nepovjerenje prema policiji i sudu, strah od dugotrajnog i teškog sudskog procesa te postoji nedostatak informacija o mogućoj zaštiti i pomoći (Singer i sur., 2005).

Prema Singeru i suradnicima (2005) glavni prediktori neprijavlivanja nasilja su napadi koji nisu doveli do ozbiljnijih ozljeda te koje je izvršio počinitelj poznat žrtvi ili partner, zatim mlade osobe koje su prvi put doživjele nasilje, osobe koje smatraju da slučaj nije dovoljno ozbiljan za policiju, osobe koje smatraju da policija ne može ili neće učiniti ništa u vezi toga te osobe koje se boje osvete počinitelja (Coumarelos i Allen, 1999).

U slučajevima seksualnog nasilja nad ženama uočljive su tamne brojke, do 1970-ih su žrtve silovanja smatrane krivima za to što im se dogodilo, što je u krajnjem rezultatu dovelo do toga da žene teško dolaze do pravde (Singer i sur., 2005). Postoje određena očekivanja za silovanja u kojima bi žena trebala biti iznimno uznemirena te se sramiti prijave ili biti toliko izvan sebe da to mora odmah prijaviti. Isto se od žena očekuje i na sudu, trebaju se pojaviti u

ulozi žrtve dok su izbežumljene i uznemirene, dok bi u isto vrijeme trebale biti hladne i kontrolirane kao svjedoci, navode Singer i sur. (2005). Još uvijek su prisutne različite predrasude u društvu, ali i u radu sudova i policije u vezi njihovog ponašanja kao žrtve i svjedoka. Ako je žena dovoljno lucidna dok svjedoči postoji mogućnost i opasnost da neće biti doživljena kao žrtva, s druge strane, može biti doživljena kao histerična i nedostojna povjerenja kao glavni svjedok ako je previše uznemirena (Lees 1996., Carrabine i sur. 2004.; prema Singer i sur., 2005).

EIGE definira nasilje nad ženama u četiri ključna oblika, a to su fizičko, seksualno, psihičko i ekonomsko. EIGE je izradio i koristi jedinstvene definicije ovih oblika nasilja koje potiču sveobuhvatno razumijevanje onoga što spada u djelokrug rodno uvjetovanog nasilja. Fizičko nasilje je definirano kao svaki čin koji uzrokuje fizičku ozljedu kao rezultat protuzakonite fizičke sile, ono može biti u obliku teškog i lakšeg napada, lišavanja slobode te ubojstva iz nehata (EIGE). EIGE seksualno nasilje definira kao svaki seksualni čin koji je izvršen nad pojedincem bez njegova pristanka, a može biti u obliku silovanja ili seksualnog napada. Pod psihičkim nasiljem EIGE smatra svaki čin koji uzrokuje psihičku štetu nad pojedincem, a može biti u obliku prisile, klevete, verbalnog vrijeđanja ili uznemiravanja. Posljednje, ekonomsko nasilje, EIGE definira kao svaki čin ili ponašanje koje uzrokuje ekonomsku štetu pojedincu, a može biti u obliku oštećenja imovine, ograničavanja pristupa financijskim resursima, obrazovanju ili tržištu rada ili u obliku nepoštivanja ekonomskih odgovornosti kao što je alimentacija.

Prema Kuprešanin (2022) mogući oblici nasilja su fizičko, psihičko, odnosno emocionalno, seksualno nasilje, ekonomsko te zanemarivanje. Autorica objašnjava oblike nasilja i što oni podrazumijevaju. Fizičko nasilje podrazumijeva svaki vid fizičkog zlostavljanja koji se odnosi na namjernu primjenu sile za nanošenje bola drugoj osobi koje varira od minimalnih tjelesnih ozljeda do vitalne ugroženosti, pa čak i smrti žrtve. Ovaj oblik zlostavljanja je jedan od najčešćih, ali i najopasnijih vrsta nasilnog ponašanja. Osim toga, postoje različiti oblici fizičkog zlostavljanja, a mogu uključivati udaranje, guranje, gađanje predmetima, grizenje, šamaranje, davljenje, čupanje za kosu, kao i štipanje, nanošenje opekline i posjekotina, uskraćivanje medicinskog tretmana, prisiljavanje na konzumaciju droge i alkohola, zatvaranje u prostoriju te ubojstvo ili pokušaj ubojstva..

Kad se govori o psihičkom, odnosno emocionalnom nasilju, ono se opisuje kao bilo koje verbalno ili neverbalno nanošenje psihičke boli te ono podrazumijeva izazivanje straha kroz zastrašivanje (Kuprešanin 2022). Često se manifestira kao stalno kritiziranje i prozivanje što

znatno doprinosi smanjenju osjećaja vlastite vrijednosti i samopoštovanja žrtve. Psihičko, odnosno emocionalno nasilje može uključivati različite prijetnje (prijetnje udarcima, prijetnje samoozljeđivanjem, prijetnje da će ozlijediti žrtvu, djecu, obitelj ili prijatelje), zatim uvrede, sramoćenje, ponižavanje, neprimjerene geste, zabrane, manipuliranje i kontroliranje, uz to, može uključivati i uznemiravanje, uhođenje, promatranje, ismijavanje, ignoriranje osjećaja i potreba, teroriziranje, isključivanje djece iz obiteljskih odnosa i druženja te zabranjivanje odlaska u školu ili na posao (Kuprešanin, 2022). Prema Singer i sur. (2005) ovaj oblik nasilja često ostaje neprepoznat, žene koje su doživjele ili doživljavaju ovu vrstu nasilja govore da im se bilo teže nositi s emocionalnim i psihičkim nasiljem nego fizičkim jer je ono češće i razornije.

Sljedeći oblik nasilja je seksualno nasilje, a ono podrazumijeva prisiljavanje, iskorištavanje ili nagovaranje žrtve na intimni tjelesni kontakt ili bilo kakvo seksualno ponašanje bez pristanka žrtve ili slučajeve kada žrtva iz bilo kojeg razloga o tome ne može sama odlučivati, navodi Kuprešanin (2022). Može uključivati silovanje, navođenje na aktivnosti seksualne prirode, prisilu na gledanje pornografije, neprimjereno dodirivanje te davanje neprimjerenih komentara. Singer i sur. (2005) navode definiciju Svjetske zdravstvene organizacije koja seksualno nasilje definira kao: „bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počinuti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze. Karakterizira ga uporaba sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i/ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba“ (WHO, 2002; str. 235). Singer i sur. (2005) također navode da seksualno nasilje uključuje seksualno uznemiravanje i zlostavljanje, zatim silovanje te trgovinu ženama u svrhu prisilne prostitucije i/ili pornografije (Kelly, 1998). Singer i sur. (2005) opisuju sve vrste seksualnog nasilja: seksualno uznemiravanje se odnosi na svako neželjeno spolno ponašanje druge osobe koje ponižava, sramoti te ugrožava dostojanstvo osobe na osnovi spola, pri ovom ponašanju ne mora nužno doći do fizičkog dodira. Prema Horvat i Perasović Cigrovski (2014), seksualno uznemiravanje istovjetno je spolnom uznemiravanju, no ono jasnije ističe usmjerenost počinitelja na ugrožavanje seksualnog integriteta osobe. Osnovna karakteristika ovog ponašanja je da je ono nepoželjno drugoj osobi, o njemu se sve više govori, a često se spominje da se događa na radnim mjestima i fakultetima. Prema svjetskim podacima, 30 posto djevojaka je doživjelo neželjenu seksualnu pažnju od najmanje jednog profesora/instruktora/predavača na fakultetu (Benson i Thomson, 1982). Zatim, prema podacima iz Kanade, 23 posto djevojaka je doživjelo seksualno uznemiravanje u školi (Bagley,

Bolitho i Bertrand, 1997). Podaci u Hrvatskoj govore da je 6 posto studentica doživjelo teže oblike seksualnog uznemiravanja, a njih 35 posto lakše koji se odnose na neukusne šale, zurenje, poziv na piće, primjedbe (Leinert-Novosel i Štingl, 2001). Kad je riječ o silovanju, ono obuhvaća vaginalnu, analnu i oralnu penetraciju penisom ili objektima te se ono ubraja u iznimno teška i traumatska iskustva koja imaju teške posljedice na žrtve koje najčešće skrivaju da su doživjele silovanje i nastoje same riješiti problem. Silovanje može biti i grupno koje čine najmanje dva ili više počinitelja. Stručnjaci donose jedan od najprihvaćenijih modela koja opisuju motive počinitelja, a prema njemu postoje četiri oblika motiva silovanja. Prvi je radi seksualne ugone, odnosno nagrade. S obzirom na navedeni motiv, nije uključena veća sila od potrebne za dolazak do cilja, ovaj oblik je u većoj mjeri impulzivan. Drugo je silovanje iz bijesa, to je divljački i fizički napad koji pokreće mržnja. U ovom obliku je počinitelj najčešće nepoznata osoba, a silovana osoba doživljava ekstremne oblike degradacije te ima teške tjelesne ozljede. Sljedeće je silovanje zbog moći čiji motiv upravo želja za dokazivanjem moći nad nekim. Posljednje je sadističko silovanje koje je pomno planirano, ritualno te uključuje mučenje i vezanje. Silovanje u velikom broju društava nije prepoznato kao zločin, odnosno kazneno djelo te se žene uči da prisilni seks ne smatraju silovanjem ako je počinjeno od muža ili partnera u izvanbračnoj zajednici. Prema WHO-u (1997) od 10 do 15 posto žena u brojnim zemljama je otkrilo da su bile prisiljene na seksualne odnose sa svojim partnerima. Rezultati većine istraživanja pokazuju da u većini slučajeva žrtve seksualnog nasilja poznaju počinitelje. Prema Rennisonu (2000) 69 posto žena koje su prijavile silovanje pozna počinitelja, a često su s njim i u nekom obliku veze.

Kad je riječ o trgovini ženama i prisilnoj prostituciji, one su sve više prepoznate u svijetu (Singer i sur., 2005). One podrazumijevaju transport, skrivanje osoba pod prijetnjom ili uporabom sile, zatim regrutiranje i otmicu, a sve to u svrhu seksualnog iskorištavanja, navode Singer i sur. (2005). Ženama koje su nasilno odvedene u svrhu seksualnog ropstva i prisilne prostitucije oduzeta su sva prava; oduzeti su im dokumenti, nemaju osnovne higijenske i zdravstvene uvjete, služe za obogaćivanje osoba iz svijeta organiziranog kriminala (Singer i sur., 2005). Singer i sur. (2005) navode da je u svijetu oko četiri milijuna žrtava godišnje, dok je u Europi oko petsto tisuća (Gottlicher, 2002). Grozdanić i Sršen (2011) navode da Kazneni zakon Republike Hrvatske u skupini kaznenih djela pod nazivom Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa sadrži ukupno dvanaest kaznenih djela, a to su silovanje, spolni odnošaj s nemoćnom osobom, prisila na spolni odnošaj, spolni odnošaj zlouporabom položaja, spolni odnošaj s djetetom, bludne radnje, zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnom

osobom, podvođenje, iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju, upoznavanje djeteta s pornografijom, dječja pornografija na računalnom sustavu ili mreži te rodoskvrnuće.

Što se tiče ostalih oblika nasilja nad ženama, Singer i sur. (2005) su ih naveli i opisali, a govore sljedeće: nasilje nad ženama u oružanim sukobima obuhvaća sve navedene oblike nasilja nad ženama te u vrijeme ratova dolazi do njihovog porasta te ono postaje izrazitije, učestalije i okrutnije. Osim toga, u Ženevskim konvencijama 1948. i 1949. silovanje i drugi oblici seksualnog zlostavljanja žena nisu bili imenovani kao ratni zločini. Kako se u Haagu sudilo određenom broju muškaraca za silovanje, može se zaključiti da se radi o vrlo specifičnim oblicima zločina ili vrsti koja se pojavila prvi put. No, S. Brownmiller 1995. u djelu Protiv naše volje problematizira ratno nasilje nad ženama te navodi podatke o žrtvama silovanja, a oni uključuju 250000 žena u Aziji u drugom svjetskom ratu u japanskim „logorima za zabavu“ te oko 800000 Njemica tijekom završnih operacija Drugog svjetskog rata.

Sljedeći oblik nasilja nad ženama su spolno selektivni abortusi, ubojstva ženske djece, različita dostupnost hrane i medicinske pomoći. Postoje društva u kojima se više vrednuju muška djeca što dovodi do diskriminacije ženske djece koja može poprimiti ekstremni oblike, a to su abortusi ili ubojstva novorođene ženske djece. Indija bilježi 10000 slučajeva ubojstava ženske novorođene djece godišnje, a to ne odnosi i na abortuse. Također, zbog politike jednog djeteta, u Kini se abortira 12 posto ženskih embrija. U razvoju ženske djece, pruža im se manje brige što dovodi do veće vjerojatnosti da će kao rezultat loše prehrane i brige imati mentalni ili fizički invaliditet. Osim toga, u mnogim zemljama diskriminacija ženske djece dovodi do zanemarivanja djevojčica što je najveći uzrok njihove bolesti i smrti u dobi od druge do pete godine. Također, manja dostupnost medicinske zaštite dovodi do veće smrtnosti djevojčica.

Još neki oblici nasilja nad ženama odnose se na tradicionalne i kulturalne prakse koje pogađaju zdravlje i živote žena. Prvo je žensko genitalno osakaćivanje koje obuhvaća djelomično ili cjelokupno odstranjivanje vanjskih spolnih organa te ozljede iz kulturalnih ili bilo kojih drugih razloga koji nisu medicinski ili terapijski. Često je obavljeno od strane nestručne osobe u uvjetima koji su apsolutno neadekvatni, a uključuju žilete koji su hrđavi ili staklo. WHO (1997) procjenjuje da je 130 milijuna žena širom svijeta pretrpjelo ovu vrstu nasilja te da je dva milijuna žena još izloženo riziku. Genitalno osakaćivanje može dovesti do neplodnosti, pa čak i smrti žrtve, a ostavlja dugotrajne psihičke traume koje su kombinirane s iznimnim fizičkim patnjama. Ovaj oblik nasilja nad ženama događa se u dvadeset osam zemalja Afrike, u nekim regijama Azije i Srednjeg istoka, zatim u nekim doseljničkim sredinama Sjeverne Amerike, Europe i Australije.

Sljedeće je nasilje vezano uz običaj miraza koje kao posljedicu ima više od pet tisuća žena godišnje koje su ubili muževi ili rođaci ako njihovi zahtjevi za mirazom prije i u tijeku braka nisu zadovoljeni. U Indiji je ovaj oblik nasilja u porastu, iako je institucija miraza službeno ukinuta. Podaci govore da prosječno pet žena dnevno bude spaljeno, dok je neprijavljenih slučajeva puno više. Slijede napadi sumpornom kiselinom u svrhu izobličavanja ili ubojstava žena i djevojčica iz različitih razloga vezanih uz, na primjer, nedovoljan miraz ili odbijanje bračne ponude. Nadalje, od ostalih oblika nasilja ubrajamo i ubojstva u ime časti. Glavni razlozi zbog kojih muški članovi ubijaju žene u ime časti su navodni preljub, predbračne veze koje mogu uključivati seksualne odnose, a i ne moraju, zatim silovanje ili veza s osobom koja nije po volji obitelji. Glavne zemlje u kojima se takva ubojstva događaju su Bangladeš, Egipat, Jordan, Libanon, Pakistan i Turska.

Posljednje je ekonomsko nasilje koje podrazumijeva pokušaj ili uzimanje novčanih prihoda, kao i onemogućavanje žrtvi da raspolaže financijama. Klasnić (2011) navodi da veliku većinu visokih i uglednih položaja u gospodarstvu, politici, znanosti i umjetnosti zauzimaju muškarci. Kod ovog oblika nasilja, zlostavljači žele uspostaviti potpunu kontrolu nad financijskim resursima te uskratiti žrtvi pristup financijskim sredstvima. Ekonomsko nasilje može uključivati novčane manipulacije, uzimanje partnerovog vlasništva ili zajedničke uštede, neplaćanje alimentacije, otuđenje novaca ili mirovine, prodaju ili otuđenje imovine na nepošten način bez pristanka žrtve te naplaćivanje više cijene na kupljeni proizvod. Posljednji oblik nasilja je zanemarivanje ili aktivno zapuštanje. Autorica ga definira kao poseban oblik zlostavljanja, navodi kako se najčešće odnosi na fizičko zanemarivanje, no često se isprepliću i nedostatak adekvatne brige i primjerene skrbi za nekog člana obitelji kojemu je a skrb potrebna, bilo da se radi o dobi, bolesti, invaliditetu, mentalnim ili razvojnim poremećajima, kao i nekih drugih okolnosti.

EIGE femicid definira kao ubijanje žena i djevojaka zbog njihovog spola, a može biti: ubojstvo žena kao posljedica nasilja od strane intimnog partnera; mučenje i mizogino ubijanje žena, ubijanje žena i djevojaka u ime „časti“, zatim ciljano ubijanje žena i djevojčica u kontekstu oružanog sukoba, ubojstva žena vezana uz miraz, ubijanje žena i djevojaka zbog njihove seksualne orijentacije i rodnog identiteta, ubijanje aboridžinskih i domorodačkih žena zbog njihova roda, žensko čedomorstvo i feticid na temelju spola, smrti povezane s genitalnim sakaćenjem, ubojstvo kao posljedica optužbe za vještičarenje, kao i drugi femicidi povezani s bandama, organiziranim kriminalom, dilerima droge, trgovinom ljudima i povećanjem malokalibarskog oružja. Uz to, EIGE pod femicidom smatra ubojstvo žene od strane intimnog

partnera i smrt žene kao rezultat prakse koja je štetna za žene, intimni partner je bivši ili sadašnji supružnik ili partner bez obzira na to dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom tog nasilja.

Izraz „femicid“ posebno je prihvaćen u Latinskoj Americi zbog alarmantnog povećanja jako nasilnih ubojstava žena i djevojčica (EIGE). Kako EIGE navodi, uvedena je riječ feminicidio kako bi se obuhvatila nekažnjivost i institucionalno nasilje, što je posljedica nedostatka odgovornosti i adekvatnog odgovora države na pojavu takvih ubojstava.

Balić, Divanović i Ricijaš (2001) navode da je ubojstvo intimnog partnera često kulminacija učestale povijesti nasilja unutar zajednice. Također navode da je homicidno ponašanje žena uglavnom usmjereno prema obitelji, no uz to navode da se visok postotak žena u ubojstvima intimnog partnera pojavljuje onda kada sustav socijalne zaštite ne djeluje na njihovu neprestanu ugroženost koju doživljavaju od strane intimnih partnera (Wilson i Daly, 1992; prema Block i Christakos, 1995).

Prema UN-ovoj globalnoj studiji o ubojstvima iz 2019. godine, pojam rodno uvjetovanog ubojstva, odnosno femicida zahtijeva razumijevanje toga koji su postupci povezani s rodom, na primjer u mnogim slučajevima postoji konitnuitet nasilja od strane intimnog partnera koje završi ubojstvom žene čak i onda kada počinitelj nema specifične mizogine motive. Ipak, postoje aspekti rodno uvjetovanog ubijanja žena koji su neosporni, a jedan je taj da je ovaj oblik ubijanja dio ubijanja žena, no nisu sva ubojstva žena povezana s rodom. U studiji se navodi da samo specifičan udio tih ubojstava može biti smatrano kao rodno uvjetovano ubojstvo žena i djevojčica, odnosno femicid. UNODC navodi da su većini slučajeva žrtve ubojstava s predumišljajem, odnosno namjernih ubojstava muškarci, većina žrtava ubojstava od strane intimnih partnera ili članova obitelji su žene.

Femicid je namjerno ubojstvo žene samo zbog njezina roda, to je najekstremniji oblik nasilja nad ženama te predstavlja i najnasilniji izraz rodne neravnopravnosti i diskriminacije (ARTEMIS). Ujedinjeni narodi koriste izraz femicid kako bi opisali sva rodno uvjetovana ubojstva žena koja uključuju ubojstva od strane intimnih partnera, ubojstva iz časti i ubojstva kao posljedice seksualne orijentacije ili rodnog identiteta (ARTEMIS). Najčešći oblik femicida je ubojstvo žene ili djevojke od strane intimnog partnera ili člana obitelji te se procjenjuje da je čak 58% zabilježenih femicida u 2017. godini počinjeno od strane intimnog partnera (ARTEMIS). UNODC u istraživanju o rodno uvjetovanim ubojstvima žena i djevojaka,

odnosno femicidu iz 2021. godine navodi da se većina ubojstava muškaraca događa izvan privatne sfere, za žene i djevojke je najopasnije mjesto njihov dom.

Kuprešanin (2022) navodi kako je za što bolje razumijevanje nasilja potrebno uzeti u obzir brojne uzroke koji bi se promatrali na razini pojedinca, njegove uže i šire društvene okoline, kao i kulture življenja u najširem smislu. U izučavanju obiteljskog nasilja neophodan je multidisciplinarni pristup jer su počinitelj nasilja i žrtva formalno, socijalno i emocionalno povezani (Kuprešanin, 2022). Također je navedeno kako su nasilje i agresivno ponašanje uvjetovani brojnim čimbenicima, kao što su mentalna zaostalost, poremećaj nagona i emocija, unutarnji i vanjski sukobi pojedinca, zatim siromaštvo, niski socijalni status, težnja za kontrolom i vladanjem, te neispunjena očekivanja. Prema Kuprešanin (2022) agresija je uzročno-posljedično povezana s individualnom i društvenom patologijom te zbog toga izaziva brojne socio-patološke pojave.

Kuprešanin (2022) navodi kako postoje indikatori obiteljskog nasilja, no napominje kako prisutnost jednog od njih ne znači nužno da postoji obiteljsko nasilje. Prema Kuprešanin (2022) indikatori mogu pomoći i upozoriti na različite modalitete nasilja unutar obitelji, a oni su: tjelesni indikatori koji uključuju masnice, ogrebotine, prijelom kosti, višestruke ozljede nastale u različitim vremenskim intervalima, zatim traume na genitalnom području, kronična bol u vratu i leđima, gastrointestinalni poremećaji, namjerni prekidi trudnoće, spolno prenosive bolesti i znakovi gušenja. Sljedeći su psihološki indikatori koji se odnose na anksioznost i depresiju, poremećaje spavanja, poremećaje hranjenja, samoozljeđivanje, somatske poremećaje, otežanu koncentraciju, fobije, konzumaciju alkohola i opojnih droga, tjelesnu iscrpljenost i pokušaje samoubojstva. Slijede emocionalni indikatori, a oni su strah, ljutnja, sram, osjećaj bespomoćnosti i bezvrijednosti, nedostatak samopouzdanja te emocionalna tupost. Zatim socijalni/financijski indikatori koji uključuju nezaposlenost, ekonomske gubitke, nedostatak prijatelja, nedostatak obiteljske potpore, socijalnu izolaciju i nesretno djetinjstvo. Posljednji su ponašajni indikatori, a oni su neuvjerljiva objašnjenja nastanka ozljeda, definiranje partnera kao kontrolirajućeg, zatim partner u pratnji koji govori veliku većinu vremena, potreba za dolaskom kući u točno određeno vrijeme, pretjerana uznemirenost ili preplašenost, nedavna razdvojenost ili razvod, zatim odgoda između ozljede i traženja medicinske pomoći te često mijenjanje ustanova za medicinsku pomoć.

Sunara-Jozek (2022) navodi da je pojam obiteljskog nasilja različito tumačen zbog nejasnog definiranja pojma obitelji, odnosno tko se sve smatra obitelji. Također navodi da se zakonodavstvo našlo u situaciji gdje donosi različite presude u slučajevima obiteljskog nasilja.

Pod pojmom obitelji ne smatraju se samo muž, žena, njihova djeca i bake i djedovi, pod pojmom obitelji se smatraju i partneri koji žive zajedno s djecom ili bez djece, a koja mogu i ne moraju biti zajednička (Sunara-Jozek, 2022). Nasiljem u obitelji smatra se i kada bivši partneri ili supružnici narušavaju i krše osnovna ljudska prava koja su po definiciji u području nasilja (Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama u obitelji, 2014; prema Sunara-Jozek, 2022).

Feminističke udruge i pojedinci koji su se zalagali za suzbijanje nasilja nad ženama su potaknuli prve reakcije na taj oblik nasilja te pokušaj rješavanja tog društvenog problema, navodi Sunara-Jozek (2022). Sunara-Jozek (2022) u svom radu Izvještavanje o slučaju obiteljskog nasilja u hrvatskim nacionalnim i regionalnim novinama (studija slučaja) o obiteljskom nasilju govori sljedeće; borba protiv nasilja se u današnje vrijeme ne odnosi na spolnu podijeljenost, nego obuhvaća zaštitu osoba oba spola te se zalaže za rodnu ravnopravnost i štiti djecu i starije od svih oblika nasilja. Najosjetljivija skupina, odnosno djeca, trpe nasilje u obitelji i kada samo svjedoče nasilju između odraslih.

Većina istraživanja u svijetu pokazuje da je veći omjer u kojemu je muškarac nasilnik, a žena žrtve, iako može biti i obrnuto (Ajduković i Ajduković, 2010; Radić i Radina, 2014). „Izvještaj o nasilju i zdravlju i rezultati 48 istraživanja provedenih u razdoblju između 1982. i 1999. godine u različitim populacijama diljem svijeta, pokazala su da je između 10 i 69 % žena u nekom razdoblju života tjelesno zlostavljao intimni partner. Istovremeno je oko 20 % žena izjavilo da je bilo seksualno zlostavljano u obitelji“ (Krug i sur., 2002.; Ajduković i Ajduković, 2010.; prema Sunara-Jozek, 2022, str. 143). Također, međunarodno istraživanje nasilja nad ženama; „pokazalo je da su u nekim europskim zemljama žene tijekom života u velikom postotku izložene fizičkom nasilju (Češka 35%, Danska 30%, Poljska 19%, Švicarska 9%), a i spolnom nasilju (Češka 11%, Danska 8%, Poljska 5% i Švicarska 3%)“ (Johnson i sur., 2007; Ajduković i Ajduković, 2010; prema Sunara-Jozek, 2022, str. 144). Prema Izvješću o radu Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka i izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji za 2018. godinu, zbog prekršaja nasilja u obitelji prijavljeno je 10272 osobe, od kojih su 7983 muškarci i 2289 žene. Što se tiče smanjenja broja prijavljenih slučajeva obiteljskog nasilja, može biti povezano s pojačavanjem zaštitnih mjera, posebno s udaljavanjem počinitelja iz zajedničkog kućanstva, zabrane približavanja te obveze liječenja od ovisnosti (Sunara-Jozek, 2022).

Autorica još navodi da je nasilje u obitelji jedan od najvećih izazova na planu zaštite ljudskih prava, ono je globalni problem, nije ograničeno zemljopisnim, etničkim, statusnim i

drugim faktorima te se pravi razmjeri ove vrste nasilja ne može utvrditi jer dobrim dijelom ostaje skriveno (Radić i Radina, 2014; prema Sunara-Jozek, 2022). Istraživanja među odraslim ženama pokazuju da su djeca u 36% hrvatskih obitelji svjedočila fizičkom nasilju koje otac vrši nad majkom (Otročak, 2003; Ajduković i Ajduković, 2010; prema Sunara-Jozek, 2022).

Kada govorimo o zakonskoj i pravnoj regulativi nasilja u obitelji, najnoviji dokument koji se bavi tom problematikom je Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji iz 2014., poznatija pod nazivom Istanbulska konvencija. U njezinoj izradi su sudjelovali stručnjaci iz cijelog svijeta, a započela je 2008. godine (Sunara-Jozek, 2022). Hrvatska je konvenciju potpisala u siječnju 2013. godine te je 1. listopada 2018. godine stupila na snagu. Prema Istanbulske konvenciji nasilje nad ženama je jedan od posebnih problema jer su žene u većem postotku žrtve nasilja, kako općenito tako i u obitelji (Sunara-Jozek, 2022).

Sunara-Jozek (2022) navodi da Hrvatska u pravnom području ima Ustav i zakone koji jasno definiraju povrede ljudskih prava u situacijama obiteljskog nasilja, u sankcijama i pravima žrtava. Prema Ustavu Republike Hrvatske iz 2010. godine svaki čovjek ima pravo na život, slobodu, osobni i obiteljski život, jednakost pred zakonima te Ustav zabranjuje diskriminaciju i zlostavljanje (Sunara-Jozek, 2022). Prema Ustavu se svakom čovjeku zabranjuje diskriminacija po bilo kojoj osnovi, bilo da se radi o spolu, rođenju, vjeri ili društvenom položaju, stoga žene kao diskriminirani spol imaju pravo zaštitu potražiti u Zakonu o ravnopravnosti spolova iz 2017. koji je utvrđen Ustavom (Sunara-Jozek, 2022).

Postoji i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2022. godine, a poznat je pod nazivom Obiteljski zakon kojim je napravljen veliki pomak u zaštiti od obiteljskog nasilja. Taj zakon je objavljen 1998. godine, a revidiran je 2003. godine zbog točnog definiranja tko čini obitelj, ta je nedorečenost onemogućavala da se ovaj zakon provede u praksi, navodi Sunara-Jozek (2022). Važeći Obiteljski zakon na snagu je stupio 25. travnja 2022. godine, a revidira se sukladno potrebama i okolnostima. Kako navodi Sunara-Jozek (2022), stupanjem na snagu Obiteljskog zakona pokrenula se suradnja između centara za socijalnu skrb, bolnica, policije, škola i sudova te se na temelju njihovih izvješća pokreće prekršajni ili kazneni postupak.

Škorić (2018) u svom radu Obiteljsko nasilje u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske navodi sljedeće stvari. Govori da je obiteljsko nasilje široko rasprostranjen problem u europskim državama te su velike i teške posljedice kojima su žrtve tog oblika nasilja izložene, stoga je iznenađujuće kako je obiteljsko

nasilje tek 2007. godine prepoznato kao oblik kršenja temeljnih ljudskih prava. Također, navodi da je obiteljsko nasilje dugo bilo izvan djelokruga instrumenata zaštite temeljnih ljudskih prava zbog odvojenosti privatne i javne sfere. Instrumenti zaštite ljudskih prava kao primarni cilj imaju zaštitu pojedinca od zlouporabe državne vlasti (Ewing,). Do kraja 70-ih godina obiteljsko nasilje smatralo se privatnom stvari u koju se ne treba miješati, odnosno nije bilo prepoznato kao problem čije rješavanje treba biti u nadležnosti državnih tijela (Škorić, 2018). Ključnu ulogu u razvoju zaštite žrtava obiteljskog nasilja imala je spoznaja da za uživanje ljudskih prava nije dovoljno se njihova zaštita usmjeri na odnos između pojedinca i države, nego bi naglasak trebao biti na tome da se pojedinca zaštititi od zloporabe moći, neovisno o tome radi li se o državnoj moći ili moći jedne osobe nad drugom. Škorić (2018) navodi da u Europskoj konvenciji nije propisana posebna odredba koja bi se izravno odnosila na obiteljsko nasilje, Europski sud je u dosadašnjoj praksi te slučajeve dovodio u vezu s povredom prava na život, zabrane mučenja, prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života te zabrane diskriminacije. Kad je riječ o pravu na život, Škorić (2018) navodi da je to najosnovnije ljudsko pravo te da je prvo navedeno u Europskoj konvenciji. Također navodi da je čl. 2. propisano da pravo svakog na život mora biti zaštićeno zakonom te se državama nameće pozitivna obveza usvajanja zakonske regulative za zaštitu tog prava. Države su dužne uspostaviti pravni okvir kojim se to pravo štiti te mehanizme potrebne za provedbu koji su usmjereni prema sprječavanju i suzbijanju kaznenih djela te kažnjavanju i otkrivanju počinitelja (Škorić, 2018). Europski sud je kroz praksu državama nametnuo i druge pozitivne obveze pored navedenim općih iz čl. 2. (Škorić, 2018). Posebno je istaknuta obveza poduzimanja preventivnih mjera koje za cilj imaju zaštitu života određene osobe koji je ugrožen kriminalnim radnjama druge osobe, navodi Škorić (2018). Škorić (2018) uz to govori da je pozitivna obveza države da preventivno djeluje kako bi spriječila povredu prava na život od iznimne važnosti upravo za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja. Pravovremena preventivna reakcija nadležnih tijela od presudne je važnosti za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja s obzirom na to da u pravilu nakon relativno blagih oblika nasilja u obitelji slijede puno teži koji nerijetko završavaju smrću žrtve te s obzirom da se ne radi o izoliranom incidentu nego o periodičnom ponavljanju nasilja (Škorić, 2018). Europski sud naglašava kako država u skladu sa svojim pozitivnim obvezama u određenim slučajevima mora intervenirati u privatni i obiteljski život te zaštititi pojedinca i spriječiti počinjenje kaznenog djela bez obzira na to je li žrtva povukla prijavu ili nije (Škorić, 2018). Škorić (2018) također navodi da što je kazneno djelo teže, veća je opasnost od njegova ponavljanja u budućnosti, samim tim veća je i potreba da se kazneni progon nastavi u javnom interesu, neovisno o povlačenju prijave. Kod zabrane mučenja i drugog nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja,

Škorić (2018) navodi da sve navedeno ulazi u kategoriju ključnih, apsolutno zaštićenih prava koja ne podliježu iznimkama te koja nije moguće derogirati ni u doba rata ili nekog drugog izvanrednom stanja koje ugrožava opstanak naroda (Europski sud, čl. 3.). Kako navodi Škorić (2018), zlostavljanje mora dosegnuti minimalnu razinu težine koja je procijenjena u svakom pojedinom slučaju te ovisi o nizu čimbenika kao što su priroda i kontekst ponašanja, njegovo trajanje, posljedice za žrtvu te spol, starost u zdravstveno stanje kako bi došlo do povrede čl.3.. Drugim riječima, nije svako zlostavljanje povreda čl. 3., nego samo ono koje je doseglo minimalnu razinu težine (Škorić, 2018). Sljedeća je povreda prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života. Zaštitu privatnog i obiteljskog života te doma i dopisivanja regulira čl.8. Europske konvencije (Škorić, 2018). Obveza države nije ograničena samo na nemiješanje u navedena prava nego ona uključuje aktivnu ulogu u zaštiti, navodi Škorić (2018). Ova odredba nema apsolutni karakter te Sud prilikom definiranja pozitivnih obveza države mora voditi računa o načelu polja slobodne procjene države, a sukladno čl.8. st. 2. država se može miješati u ostvarenje tih prava (Škorić, 2018). Škorić (2018) navodi da je specifičnost ovog prava to da je povezan s drugim pravima koja se štite u Konvenciji. Prema tome, teško je odrediti jasnu granicu o tome kada narušavanje fizičkog i psihičkog integriteta pojedinca kao dijela prava na privatni život predstavljaju povredu čl.8., a kada je on povezan uz zabranu zlostavljanja iz čl.3. (Škorić, 2018). Sud donosi procjenu ponašanja, odnosno je li ponašanje doseglo minimalnu razinu težine kako bi se moglo smatrati zlostavljanjem, odnosno povredi čl.3. ili je samo dovoljno štetno utjecalo na tjelesni i psihički integritet pojedinca te tako dovelo do povrede čl. 8. (Škorić, 2018). Slijedi zabrana diskriminacije koja za razliku od prethodno navedenih odredaba ima nesamostalnu egzistenciju, odnosno postupak pred Europskim sudom ne može biti pokrenut isključivo zbog povrede čl.14. (Škorić, 2018). Do aktivacije te odredbe, navodi Škorić (2018), dolazi samo u vezi s uživanjem prava i sloboda koje su zajamčene u čl. 2. do 13. Konvencije te mjerodavnim odredbama protokola. Europski sud je u svojoj dosadašnjoj praksi u više predmeta koji su se odnosili na obiteljsko nasilje utvrdio povredu čl.14. Europske konvencije (Škorić, 2018).

Škorić (2018) navodi da je u Hrvatskoj u posljednjih petnaestak godina obiteljsko nasilje u fokusu interesa znanstvene, stručne i opće javnosti. Obiteljsko nasilje i dalje predstavlja ozbiljan problem u Hrvatskoj iako je u navedenom razdoblju poduzet niz različitih zakonodavnih, organizacijskih i drugih mjera, a na problem je i Europski sud u više navrata upozorio (Škorić, 2018). Škorić (2018) navodi da je donesen novi Kazneni zakon 2011. godine te su se njime uvele četiri nove sigurnosne mjere kako bi se otklonili uzroci koji dovode do

počinjenja kaznenog djela i kako bi se zaštitile žrtve obiteljskog nasilja. Mjere koje su uvedene su obvezan psihosocijalni tretman, zabrana približavanja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva te zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora (Škorić, 2018). Prema Škorić (2018), presude Europskog suda protiv Hrvatske u slučajevima obiteljskog nasilja dovele su do značajnih legislativnih promjena, iako u praksi još uvijek postoje određeni problemi zbog kojih je nemoguće u potpunosti provesti usvojene mjere. Novelom iz 2015. godine je propisano da nadzor nad izvršenjem medicinskih sigurnosnih mjera, a to su obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti te obvezan psihosocijalni tretman, u slučajevima kad budu izvršavani izvan zatvorskog sustava vrši tijelo za probaciju. Tijelo za probaciju treba djelovati u skladu s odredbama posebnog zakona te na temelju podzakonskih propisa koji su doneseni tim zakonom (Škorić, 2018). Iako su izmjene i dopune na snagu stupile prije tri godine, problem je što taj zakon, kao i podzakonski propisi koji bi ih uređivali još uvijek nisu doneseni (Garačić, 2016; prema Škorić, 2018).

Kuprešanin (2022) navodi da se problem nasilja u partnerskim vezama prvi put spominje sredinom 70-ih godina prošlog stoljeća stoga istraživanja ove teme nemaju dugu povijest (Walker, 1978). Prema rezultatima prvih istraživanja, partnersko nasilje se osim u bračnim zajednicama pojavljuje i u izvanbračnim zajednicama, među partnerima homoseksualnih orijentacija te u adolescentskim vezama (Magdol, Moffit, Caspi, Newman, Fagan i Silva, 1997). Prema Kuprešanin (2022) partnersko nasilje je vrlo kompleksno područje kada je riječ o njegovoj definiciji, potrebno je poznavati njegovu etiologiju i prirodu kako bi se žrtvama partnerskog nasilja mogla pružiti adekvatna pomoć. Istraživači se ne slažu u određivanju i definiranju nasilje te agresivnog i grubog pristupa partneru iz razloga što nije određeno treba li definiciju takve vrste nasilja ograničiti na nasilna ponašanja počinjena namjerom, takav bi pristup ignorirao ponašanja kao što su ponižavanja, uhođenja, ograničavanja kretanja i sl. (Kuprešanin, 2022).

Kada je riječ o definiciji partnerskog nasilja, potrebno je preispitati kontekst partnerske veze, prema tome osoba koja doživljava partnersko nasilje te počinitelj istog mogu biti u bračnoj zajednici, izvanbračnoj i trenutnoj intimnoj vezi ili su nekad bili u intimnoj vezi, a partneri mogu ili ne moraju imati djecu (Kuprešanin, 2022).

Prema Kuprešanin (2022), počinitelj partnerskog nasilja najčešće želi uspostaviti kontrolu nad životom i ponašanjem žrtve tog nasilja, dok žrtva obično udovoljava njegovim zahtjevima i potrebama (Hart, Stubbling, Stuehling, 1991). Osim toga počinitelj vrlo lako pristupa žrtvi zbog poznavanja njezine dnevne rutine te na taj način vrši emocionalnu i fizičku

kontrolu nad njezinom slobodom. Kuprešanin (2022) navodi kako su provedena brojna empirijska istraživanja na temu partnerskog nasilja u posljednjih nekoliko desetljeća, rezultati tih istraživanja potvrđuju činjenicu da postoje različiti tipovi partnerskog nasilja.

Nakon provedenih istraživanja došlo je do lakšeg razumijevanja pojavnih oblika partnerskog nasilja, a to su nasilje uvjetovano kontroliranjem i prisilom, zatim partnersko nasilje kao reakcija na napad, situacijsko nasilje te nasilje izazvano rastavom braka ili razdvajanjem (Graham-Kevan i Archer, 2003; prema Kuprešanin, 2022).

Kod prvog oblika partnerskog nasilja, odnosno nasilja koje je uvjetovano kontrolom i prisilom, obrazac ponašanja uključuje prijetnje, zastrašivanje, ponižavanje, ekonomsko zlostavljanje, izoliranje, zatim metode prisile, a počinitelji često koriste i kombinaciju navedenih metoda (Kuprešanin, 2022). Ovaj oblik partnerskog nasilja, najčešći je u heteroseksualnim vezama i to u većem postotku od strane muškaraca (Johnson, 2006; prema Kuprešanin, 2022).

Kod partnerskog nasilja kao reakcije na napad podrazumijeva se trenutna reakcija na napad koja za cilj ima zaštitu od ozljeđivanja (Kuprešanin, 2022). Kuprešanin (2022) navodi da žrtva nasilja vrlo često shvati kako ta reakcija može dodatno zakomplicirati stvari te da je neproduktivna (Bachman i Carmody, 1994).

Situacijsko partnersko nasilje je vrlo često u bračnim i izvanbračnim zajednicama te ono pretežno prevladava (Kuprešanin, 2022). Počinitelji situacijskog partnerskog nasilja su podjednako i muškarci i žene. Situacijsko partnersko nasilje podrazumijeva loše postupanje prema partneru, a ono se javlja u određenim situacijama ili za vrijeme rasprave između partnera koji ne znaju kako uspješno razriješiti sukob, ovaj oblik nasilja uključuje verbalnu agresiju i/ili fizičko zlostavljanje (Kuprešanin, 2022).

Posljednji oblik partnerskog nasilja je nasilje izazvano rastavom braka ili razdvajanjem, ono se u većem postotku javlja među partnerima kod kojih nije zabilježeno ranije nasilno ponašanje, već je ovaj oblik nasilja izazvan događajima poput razvoda, odvajanja od djece, zatim javnim sramoćenjem te otkrivanjem ljubavnika (Ellis i Stuckless, 1996; prema Kuprešanin, 2022).

Kada govorimo o rizičnim čimbenicima za izloženost nasilju među partnerima, dokazi i literatura sugeriraju da ne postoji samo jedan čimbenik rizika zbog kojega se povećava prevalencija nasilja među partnerima, a posebno nasilja nad ženama (Kuprešanin, 2022).

Kuprešanin (2022) navodi da rizični čimbenici na globalnoj razini utječu na nasilje među partnerima te se mogu mijenjati kroz određeno vrijeme, no o tome ne postoji dovoljno dokaza te je razumijevanje za to ograničeno (Rice, 2001).

Brojne analize utvrđuju povezanost fizičkog zlostavljanja u ranoj životnoj dobi i izloženost partnerskom nasilju koje žrtve kasnije doživljavaju, također postoji povezanost mlađe životne dobi žene i ranog stupanja u brak s povećanim nasiljem u obitelji od strane partnera (Kuprešanin, 2022). Kuprešanin (2022) navodi da se prema rezultatima jednog istraživanja iz Velike Britanije kojim se ispitalo tisuću i sedam žena, životna dob nije pokazala značajnom, nego je utvrđena poveznica između nižeg statusa obrazovanja žene i fizičkog zlostavljanja od strane partnera (Magdol, Moffit i sur., 1997). Isto tako, prema Kuprešanin (2022), nezaposlenost te nepuno ili skraćeno radno vrijeme povećavaju mogućnost zlostavljanja od strane partnera. Također, utvrđeno je da osobe nerijetko prijavljuju i konzumaciju različitih opijata i alkohola uz nasilje od strane partnera (Kuprešanin, 2022). S druge strane, ne postoji značajna povezanost između korištenja opojnih sredstava i konzumacije alkohola s izloženošću agresivnom ponašanju (Sesar i Dodaj, 2014; prema Kuprešanin, 2022). Važna napomena je da su teži oblici agresivnog ponašanja vrlo česti za žene u periodu trudnoće (Rice, 2001; prema Kuprešanin, 2022).

Kuprešanin (2022) navodi kako je pojedinac prirodno psihički i biološki ranjiv na stres što može dovesti do njegovog nasilnog ponašanja. Postoje individualni biološki čimbenici koji doprinose nasilnom ponašanju, a oni su loša prenatalna iskustva, zloupotreba alkohola ili drugih supstanci od strane roditelja, zatim neadekvatna prehrana te roditeljsko zanemarivanje u najranijoj dobi (Kuprešanin, 2022).

Individualni psihološki čimbenici uključuju povijest ranog agresivnog ponašanja, poremećaj kognitivnih sposobnosti, zatim poremećaj osobnosti, impulzivnost te loše nisko samopouzdanje (Kuprešanin, 2022). Čimbenici rizika doprinose većoj vjerojatnosti nasilja među partnerima, no ne moraju biti povezani s izravnim uzrocima (Kuprešanin, 2022). Sljedeće kombinacije čimbenika rizika najčešće povećavaju rizik za nasilje među partnerima (Sesar i Dodaj, 2014; prema Kuprešanin, 2022). Kod individualnih čimbenika rizika to su nisko samopouzdanje, niži stupanj obrazovanja, mlađa životna dob, delinkventno ponašanje u adolescenciji, zloupotreba droge i/ili alkohola, zatim depresija, nedostatak vještina nenasilničkog rješavanja sukoba, antisocijalne crte ličnosti, impulzivnost, granični poremećaj osobnosti, pozitivna anamneza obiteljskog zlostavljanja, socijalna izolacija, nezaposlenost,

vjerovanje u mitove o rodnim ulogama kao što je npr. muška dominacija te želja za kontrolom i moći u odnosima (Kuprešanin, 2022).

Kuprešanin (2022) za čimbenike odnosa koji povećavaju rizik za partnersko nasilje navodi ljubomoru, posesivnost, razvedeni bračni status, dominaciju jednog partnera nad drugim, zatim ekonomski stres, roditelje s nižim financijskim primanjima, svjedočenje nasilju među roditeljima u djetinjstvu te anamneza lošeg postupanja od strane vlastitih roditelja.

Sljedeći su čimbenici zajednice, a uključuju ograničene obrazovne i ekonomske mogućnosti, visoku stopu nezaposlenosti, zatim visoku stopu kriminala i nasilja, jednostavni pristup alkoholu i drogama te neadekvatne sankcije protiv uočenog partnerskog nasilja (Kuprešanin, 2022).

Posljednji su društveni čimbenici, a to su tradicionalne norme koje zagovaraju rodnu nejednakost, kulturne norme koje prihvaćaju nasilnička ponašanja te neadekvatno pružanje zdravstvenih usluga (Kuprešanin, 2022).

Kada govorimo o atribucijama žrtvi i počinitelja nasilja među partnerima i dalje se raspravlja o smjerovima istraživanja koja će se u budućnosti provoditi na temu tog oblika nasilja (Kuprešanin, 2022). Nedostatak preuzimanja osobne odgovornosti je karakteristika koju često dijele žrtve i počinitelji nasilja među partnerima (Kuprešanin, 2022). Prema Kuprešanin (2022), kako bi opravdali svoje postupanje prema žrtvi, počinitelji nasilja često koriste različite strategije koje obično uključuju opravdanja i okrivljavanje partnerove osobnosti. Provedena istraživanja pokazuju da postoji sličnost obilježja između žene kao žrtve i muškarca kao počinitelja nasilja (Kuprešanin, 2022). Obilježja koja su im slična su: oboje imaju nisko ili uopće nemaju razvijeno samopoštovanje, vjeruju u mitove i stereotipe o nasilnim partnerskim odnosima, imaju tradicionalno gledište koje govori da je žena ovisna o muškarcu te da je muškarac dominantniji i superiorniji (Kuprešanin, 2022). Uz to, žene se pasivno ponašaju te smatraju da mogu utjecati na emocije zlostavljača te prihvaćaju odgovornost za pretrpljeno nasilje. S druge strane, muškarci ne posjeduju grižnju savjesti na emocionalnoj razini, pripisuju drugima krivnju za njihovo vlastito ponašanje te imaju nizak prag tolerancije prema partnerici, uz to su često ljubomorni, kontrolirajući te često partnericu optužuju za nevjeru (Kuprešanin, 2022). Prema Kuprešanin (2022), žene uporno, ali bezuspješno dokazuju svoju vjernost i lojalnost prema partneru. Kuprešanin (2022) navodi da u većini slučajeva oboje imaju povijest nasilja u obitelji. „Muškarci koji koriste agresiju u partnerskom odnosu pretežno nemaju razvijene komunikacijske i potrebne vještine za rješavanje sukoba, brzo prorađuju agresivne informacije,

svoje emocije prepoznaju kao mržnju i tada pribjegavaju nasilju“ (Ajduković i Pavleković, 2000; prema Kuprešanin, 2022, str. 13).

Kuprešanin (2022) osim spomenutih navodi još neka obilježja žena kao žrtava partnerskog nasilja i muškaraca kao počinitelja; zajedničko im je još da koriste intimne odnose kao način uspostavljanja bliskosti, dok je različito to što se žene socijalno izoliraju i smatraju da im nitko ne može pomoći, a muškarci okolini opisuju odnos s partnerom kao najbliži do sada te su ljubomorni, pretjerano kontrolirajući te optužuju partnericu za preljub.

Kuprešanin (2022) govori i o dinamici nasilja i ostanku žene u nasilnom odnosu te ona navodi faze partnerskog odnosa koje se izmjenjuju, a koje je prva opisala Leonore Walker u knjizi *The Battered Woman* 1979. godine. Faze koje je Kuprešanin (2022) opisala su sljedeće; prva faza je faza „stvaranja napetosti“ u kojoj se javlja stres i napetost nasilnika, dok žena uviđa kako je napad neizbježan. U ovoj fazi dolazi do nesuglasica i manjih svađa, a muškarčeva ljutnja se povećava. Rasprave ostaju nerazriješene te dolazi do psihičkog nasilja koje se manifestira u obliku verbalnih napada, kontrolirajućeg ponašanja i optuživanja. Uz to, ova faza može dovesti do ozbiljnijih incidenata nasilnog ponašanja. Sljedeća faza je „nasilna faza“. U njoj uz psihičko dolazi i do fizičkog nasilja te u njoj žrtva može tražiti određenu vrstu pomoći ili intervencije od drugih ljudi. Posljednja faza je faza „medenog mjeseca“, a nju karakterizira popuštanje napetosti. Muškarac govori ženi kako nema mjesta za agresiju u njihovom odnosu te postaje pretjerano ljubazan, ispričava se i laska ženi te se koristi različitim modelima kako bi ponovo zadobio povjerenje partnerice.

Kuprešanin (2022) navodi da postoje sve brojniji odgovori na pitanja zašto žene ostaju u partnerskom odnosu u kojemu ima nasilja. One nerijetko umanjuju probleme i potiskuju doživljeno nasilje, a većina žena i rijetko prijavljuje pretrpljeno zlostavljanje od strane intimnog partnera (Kuprešanin, 2022). Provedena istraživanja su utvrdila da postoji dvostupanjski model koji se sastoji od naučene bespomoćnosti i zarobljavanja, on objašnjava kako je žena zarobljena u početku nasilnog odnosa te ulaže silan trud kako bi spriječila daljnje zlostavljanje (Kuprešanin, 2022).

Rezultati istraživanja provedenog u Jordanu 2009. godine donose pet temeljnih čimbenika za neprijavljivanje nasilnog partnera nadležnim službama, a to su socijalno podrijetlo, povijest nasilja u obitelji, ekonomska ovisnost o partneru, nedostatak obiteljske potpore te ostanak u nasilnom odnosu za dobrobit djece i nepovoljne posljedice rastave (Briere i Jordan, 2004; prema Kuprešanin, 2022).

Ekonomska ovisnost igra značajnu ulogu u prekidanju nasilne veze jer je značajan postotak žena nezaposlen na što se može povezati i ekonomsko nasilje koje ženi brani da se zaposli (Kuprešanin, 2022). Muškarac takvim oblikom nasilja pokušava uspostaviti što veću kontrolu nad životom žene (Kuprešanin, 2022). Najčešći razlog za ostajanje u nasilnom partnerskom odnosu su djeca zbog pretpostavke kako ona ne mogu odrastati bez oca.

Kuprešanin (2022) navodi da žena koja proživljava partnersko nasilje konstantno pokušava pronaći opravdanje za partnerovu agresiju pa često uljepšava stvarnost. Kuprešanin (2022) također navodi da žene nakon nekog vremena počinju same sebe kriviti za takvo ponašanje te smatraju kako nisu dovoljno dobre, uz to, žene se često boje ostaviti partnera zbog njegovih prijetnji koje uključuju i djecu, osim toga neke žene smatraju i da je napuštanje nasilnog partnera njihov neuspjeh, a okolina često to osuđuje (Kolesarić, Kolesarić, Hečimović i Paripović, 2014).

Prema Kuprešanin (2022), tehnologija također ima ulogu u otežanom bijegu od nasilnog partnera jer on uz pomoć poruka preko interneta održava kontakt sa žrtvom nasilnog partnerskog ponašanja. Istraživanje provedeno u Jordanu 2009. godine utvrdilo je da čak 60% ispitanika smatra kako je tehnologija snažna prepreka za bijeg iz nasilnog partnerskog odnosa, odnosno poruke ljubavnog sadržaja otežavaju prekid tog odnosa (Briere i Jordan, 2004; prema Kuprešanin).

3. TEORIJSKI OKVIRI

Rad se oslanja na teorijsku podlogu kojom se objašnjava nastanak nasilja kroz različite teorijske okvire. Postoje brojne teorije koje nastoje objasniti nastanak i razvoj nasilničkog ponašanja, navode Singer i suradnici (2005), ali teorijski pristupi koji nastoje sagledati problem nasilja nad ženama uvažavajući njegove karakteristike i specifičnosti su vrlo rijetki. Njihov osnovni cilj i zadatak je pomoć u sagledavanju i razumijevanju fenomena nasilja te pomoć unutar zajednica u razvoju adekvatnih odgovora na nasilje, a to su efikasni oblici zaštite i pomoći ženama koje trpe nasilje, kao i preventivski programi i tretmani za počinitelje nasilja (Singer i suradnici, 2005).

Prema spomenutim autorima, postoje različiti teorijski modeli koji nasilje nad ženama sagledavaju na različite načine, oni se najčešće međusobno pobijaju i ne prihvaćaju. Prva od teorija nasilja nad ženama je skupina bioloških teorija. Singer i suradnici (2005) o njoj navode sljedeće; ona postoji više od stoljeća te ju obilježava dolazak i odlazak iz fokusa istraživačkog interesa, one su usmjerene na genetske, organske razloge nasilničkog ponašanja. U ovoj skupini

teorija, teoretičari se bave neuropatologijom, infekcijama mozga, promjenama strukture mozga u uvjetovanim traumama ili endokrinim čimbenicima (Johnson, 1996; prema Cunningham i sur.). Oni za nasilničko ponašanje odgovorne smatraju neke biološke strukture i kemijske tvari, primjer toga je da podraživanje jednog dijela hipotalamusa dovodi do iskazivanja agresivnog ponašanja, dok je drugi primjer uloga testosterona na nasilničko ponašanje. U biološkoj skupini teorija postoje sociobiološki i neodarvinistički utjecaji koji se prepoznaju u stavovima da je agresivno ponašanje prirodno, urođeno i poželjno.

Kada je riječ o kritikama ove teorije, govori se o pretjeranom naglašavanju bioloških utjecaja i minimiziranju krivnje nasilnika za njegovo nasilničko ponašanje te traženju uzroka takvog ponašanja u ozljedama i bolestima. Pri naglašavanju navedenog, zaboravlja se važnost učenja i osobina samog pojedinca te važnost socijalnih čimbenika koji ga okružuju. Jedna od glavnih kritika ove skupine teorija je da čovjekov dominantni čimbenik preživljavanja nije agresija nego inteligencija.

Sljedeće su psihološke teorije koje imaju veliki raspon u traženju odgovora na pitanje nasilja, uključujući i nasilje nad ženama, a obuhvaćaju psihopatološke teorije, teorije socijalnog učenja te kognitivne teorije. Singer i suradnici (2005) za psihopatološke teorije navode sljedeće; one su dominantne teorije s početka 1970-ih godina, prema njima je nasilje nad ženama ponašanje koje se pripisuje mentalno „bolesnim“ pojedincima te se može liječiti medicinskim i psihijatrijskim tretmanima. Također, navodi se i prizma odgovornosti žena koje se opisuje kao mazohistične te se za njih smatra kako traže nasilne partnere te održavaju veze s njima. Istraživanja unutar ovih teorija bazirana su na dva polazišta, a to su specifičnosti i značajke žrtve, odnosno deficit u njihovom samovrednovanju, zatim paradoksalna privrženost zlostavljaču i poremećaji ličnosti. Drugo polazište su značajke zlostavljača koje se odnose na patološke i devijantne karakteristike počinitelja kao što su granična organizacija ličnosti i asocijalni poremećaj ličnosti, traumatska iskustva te zlostavljanje u djetinjstvu.

Kritike psihopatoloških teorija navode da one ignoriraju sociokulturne čimbenike i širi kontekst koji se odnosi na stavove prema ženama, strukturalnu nejednakost ili rasprostranjenost nasilja u društvu (Singer i suradnici, 2005). Također, ove teorije nemaju spolnu/rodnu osjetljivost te ne prepoznaju ili ne priznaju da nasilje nad ženama uglavnom čine muškarci. Singer i suradnici (2005) navode i kritike koje govore o čestim metodološkim problemima u istraživanjima koja potkrepljuju navedene teorije, a odnose se na male i nereprezentativne uzorke, nedostatak kontrolnih grupa, vrlo specifične i selekcionirane populacije gdje se navodi primjer istraživanja profila ličnosti silovatelja na dvadeset osuđenih silovatelja koji su smješteni

na psihijatrijski odjel. Sljedeća kritika ovih teorija koju navode autori su da ove teorije navode koncept „žena-izazivačica“ te time ulaze u kategoriju teorija koje okrivljuju žrtve za zločin počinjen na njima te naglašavaju ulogu žrtve i njezinog ponašanja u izazivanju nasilja.

Kod teorija socijalnog učenja, Singer i suradnici (2005) govore kako ih je razvio Bandura sredinom 1970-ih godina, a teorije naglašavaju uloge učenja po modelu u kojemu su muškarci zlostavljači zbog naučenih nasilničkih obrazaca ponašanja u djetinjstvu u obiteljima dok žene iz istog razloga trpe nasilje. Navedeni autori to objašnjavaju tako da dijete promatra određeno ponašanje modela koji je najčešće značajna druga osoba te promatra posljedice koje to ponašanje ima i prema tome uči koja ponašanja postižu zadovoljavajuće rezultate bez negativnih sankcija, uključujući i ona socijalno neprihvatljiva. U teorijama socijalnog učenja važno je da socijalno učenje uključuje i susjedstvo, subkulturu i čitavu zajednicu te sveprisutan utjecaj medija, govore Singer i suradnici (2005). U ovim teorijama naglašeno je kako je nasilje naučeno ponašanje te se ono može odučiti na isti način. Osim toga, važni čimbenici učenja su posljedice nekog promatranog ponašanja, kazne ili nagrade te osobine promatrača (Singer i suradnici, 2005). Prema Singeru i suradnicima (2005) postoje brojna istraživanja čiji rezultati govore da dječaci koji su bili izloženi nasilju u djetinjstvu sedam puta češće postanu nasilnici koji tuku svoje žene (Cunningham i sur., 1998).

Kritika teorija socijalnog učenja govori kako ova teorija ne objašnjava zbog čega transgeneracijski prijenos nije univerzalan i jedinstven te ne objašnjava što je s nasilnicima koji u djetinjstvu nisu doživjeli nasilje (Singer i sur., 2005).

Sljedeće psihološke teorije su sustavske teorije prema kojima je obitelj dinamična cjelina koja se sastoji od neovisnih komponenata, odnosno pojedinačnih članova obitelji koji su u međusobnoj interakciji (Singer i sur., 2005). Uz to, ponašanje jednog člana obitelji uvjetovano je reakcijama ostalih članova, primjer toga je nasilničko ponašanje muža prema ženi koje u velikoj mjeri ovisi o reakciji žene, ali i ostalih članova obitelji (Singer i suradnici, 2005). To se odnosi na to hoće li netko nazvati policiju, hoće li žena potražiti pomoć, npr. u skloništima za pretučene žene, na reakcije šire i uže obitelji te ovisno o svemu navedenom nasilničko ponašanje će se nastaviti ili će prestati (Wileman i Wileman, 1995; prema Singer i sur., 2005). U ovom modelu teorija naglašeni su komunikacija, odnosi i vještine rješavanja problema. Prema Singeru i suradnicima (2005) muškarac i žena jednako pridonose nasilju, neovisno o tome radi li se o uzajamnom nasilju ili o tome da žene provociraju nasilje u smislu da ponašanje žene pridonosi rastu tenzije kod muškarca što može dovesti do eksplozije bijesa.

Kritike sustavskih teorija govore da nisu rodno osjetljive, odnosno da okrivljuju žene za njihovu viktimizaciju i time umanjuju odgovornost činitelja nasilja. Također se zanemaruju načini korištenja nasilja, ali i kulturološke i religijske norme (Singer i sur., 2005).

Ostale psihološke teorije su kognitivne teorije i teorije naučene bespomoćnosti. Kod kognitivnih teorija, ponašanje je pod utjecajem osobnih vrijednosti, načina na koji se interpretiraju situacije te pod utjecajem vlastitog izbora, navode Singer i sur. (2005). Kod ove teorije smatra se kako je nasilno ponašanje vjerojatnije kod onih ljudi koji ga smatraju neophodnim i opravdanim u određenoj situaciji (Feshbach, 1994; Rathus, 2000; prema Singer i sur., 2005). Dotadašnja iskustva s nasiljem i osobne interpretacije tuđih motiva i ponašanja utječu na odluku hoće li jedna osoba napasti drugu. Navedeno je kako brojna istraživanja potvrđuju da nasilni ljudi iskrivljuju motive drugih osoba uz pretpostavku da im drugi ljudi žele nauditi ili napraviti neku štetu (Crick i Dodge, 1994; prema Singer i sur., 2005).

Kad je riječ o teorijama naučene bespomoćnosti, žene u nasilničkim vezama ostaju jer ih je kontinuirano nasilje dovelo do stanja naučene bespomoćnosti, samim time one više ne traže izlaz. S druge strane, navode Singer i sur. (2005) u tom se pristupu ne razmišlja o socijalnim, kulturnim i ekonomskim razlozima zbog kojih žene ostaju u takvim vezama. Osim toga, podaci govore da žene koje trpe nasilje pokušavaju izaći iz nasilne veze, često i više puta te se one rutinski ponašaju tako da minimiziraju rizik od nasilja, što se ne poklapa s pristupom ove teorije. Žene traže najbolji način za izaći iz nasilne veze uz koji odbacuju mehanizme koji ne jamče potpunu sigurnost (Dobash i Dobash, 1992; prema Singer i sur., 2005). Prema tome, zlostavljane žene ne žive u naučenoj bespomoćnosti nego su aktivno uključene u proces „ostanak, odlazak i povratak“ pri čemu s obzirom na promjene situacije i uvjeta svjesno temelje svoje odluke (Unifem, 2004; prema Singer i sur., 2005).

Sljedeće teorije o kojima ćemo govoriti su socijalno-strukturalne teorije. To je skupina teorija koja se temelji na socijalnim klasama, odgovoru i reakcijama na čimbenike poput stresa, frustracije, siromaštva, nezaposlenosti i loših uvjeta rada (Singer i sur., 2005). Prema ovoj skupini teorija, nasilje je češća pojava u grupama s niskim socio-ekonomskim statusom u kojima je nasilje rezultat frustracija zbog ograničenih životnih mogućnosti, nedostatka obrazovanja i vještina koje su neophodne za pronalazak posla, navode Singer i sur. (2005).

Singer i sur. (2005) teoriju gubitka kontrole opisuju kao teoriju u kojoj je nasilje rezultat gubitka kontrole, neovisno o tome je li okidač alkohol ili nemogućnost kontrole bijesa i frustracija. Prema njima, muškarci ne izražavaju ljutnju, bijes i nasilje zbog rodničkih očekivanja

u društvu, što dovodi do gomilanja takvih osjećaja sve dok ih muškarac ne izbací nasiljem. Postoji model ciklusa nasilja koji uzrok nasilja vidi u društvenoj uvjetovanosti rodnih uloga i nemogućnosti slobodnog iskazivanja emocija kod muškaraca, kao rezultat toga tenzije i konačna eksplozija nasilja rastu (Singer i sur., 2005). Prema tom modelu, prva faza je faza rastuće napetosti nakon koje slijedi faza eskalacije nasilja, a nakon te faze dolazi faza „medenog mjeseca“ u kojoj slijede isprike i molbe za pomirenje. No, razdoblje „medenog mjeseca“ ne postoji prema iskustvima žena te ne postoji postupni rast tenzija nego samo nepredvidive epizode nasilja i premlaćivanja, govore Singer i sur. (2005).

Što se tiče kritike navedene teorije, navedeno je da podržava predrasude o nasilnim muškarcima iz nižih socio-ekonomskih slojeva što nije u skladu s rezultatima brojnih istraživanja, posebno obiteljskog nasilja, koja govore da je nasilje prisutno bez obzira na socio-ekonomski status i klasu. Također, ne objašnjava zašto muškarci svoje frustracije „liječe“ baš na svojim ženama. Kao primjer toga navedeno je da većina nasilnika neće udariti šefa na poslu ili policajca bez obzira na ljutnju i nemogućnost kontrole (Klein, 1997; Unifem, 2004; prema Singer i sur., 2005). Prema podacima, samo manji broj muškaraca koji zlostavljaju svoje žene, napadaju i osobe izvan svoje obitelji (Straus i Gelles, 1990; prema Singer i sur., 2005). Kao posljednju kritiku navodi se neriješeno pitanje zašto žene s niskim socio-ekonomskim statusom ne čine više kriminalnih djela kada se zločini objašnjavaju ekonomskim razlozima.

Kada se govori o sociokulturalnim teorijama nasilja, govori se o tome kako one naglašavaju utjecaj socijalnih struktura, tradicije, normi i ideologije određene kulture na razvoj nasilničkog ponašanja i njegovu povezanost sa spolnom/rodnom i etničkom pripadnošću (Singer i sur., 2005). Nadalje, autori govore da velik broj istraživanja u ovom modelu teorija ukazuje na postojanje specifičnih kulturalnih čimbenika koji su određeni zemljopisnim područjem, nacionalnim granicama, zatim religijom i etničkom pripadnošću koji utječu na stavove o nasilja nad ženama (Nayak i sur., 2003). U ovim teorijama smatra se, prema Singeru i sur. (2005) da je nasilja protiv žena odraz stavova unutar neke grupe ili zajednice, a ti stavovi utječu na odnose među ljudima i sve aktivnosti unutar zajednice. Kao dokaz tome, navodi se različita rasprostranjenost nasilja nad ženama u zajednicama koje imaju različite stavove i vrijednosti koje su primarno vezane uz rodne uloge, toleranciju i prihvaćanje nasilja (Nayak i sur., 2003; prema Singer i sur., 2005). U društvima u kojima su vjerovanja i stavovi rodno osjetljivi postoji manja incidencija nasilja nad ženama, a takvi su stavovi uočljivi kroz postojanje različitih sustava odgovora na nasilje, a to su skloništa za žene, kriminalizacija nasilja te razvoj tretmana za nasilnike, navode Singer i sur. (2005). Provedena istraživanja

pokazuju čvrstu povezanost roda, maskulinih uloga i nasilja; mogući razlozi toga nalaze se u izuzetno jakoj socijalnoj kontroli nad ženama u svim društvima koja ih zbog toga sprječava da čine nasilna djela te u postojećim društvenim očekivanjima od muškaraca, modela patrijarhata i naglašene maskuliniteti (Messerschmidt 1993. i 1997., prema Carrabine i sur., 2004; Newborn i Stanko 1994., prema Groombridge, 1997.; prema Singer i sur., 2005).

Kritike ovog modela teorija govore da u istraživanjima postoji naglasak na stavovima i vjerovanjima o rodnim ulogama i žrtvi, zatim fokusiranje na jednu sociokulturalnu grupu unutar određenog društva te grupiranje društava koja imaju heterogene povijesne, religijske i sociopolitičke sustave, govore Singer i sur. (2005).

Sljedeće na redu su feminističke teorije, zahvaljujući izravnom radu i razvoju teorija feminističkih aktivistkinja krajem 1960-ih i početkom 1970-ih čitava je problematika nasilja nad ženama, posebno obiteljsko nasilje, počela dobivati pažnju javnosti i relevantnih institucija (Singer i sur., 2005). One su počele javno govoriti pred brojnim uplašenim ženama koje su pretrpjele nasilje te su one izazvale vjerovanje da je nasilje nad ženama rijetka pojava koja je atribuirana psihopatologiji pojedinca (Singer i sur., 2005). Kao rezultat njihovog rada, navode autori, počela su se otvarati prva skloništa za pretučene ili seksualno zlostavljane žene, u Americi 1971. i u Engleskoj 1972. godine, osnivale su se grupe samopomoći za zlostavljane žene, iniciranje rasprava o specifičnostima oblika nasilja u određenim kulturama, kao što je na primjer genitalno sakaćenje žena u Africi, te razvoj teorija, modela, i programa rada sa zlostavljanim ženama i nasilnicima, govore Singer i sur. (2005). Navedeni autori o feminističkim teorijama još navode i sljedeće; područje nasilja nad ženama, a posebno obiteljsko nasilje prepoznato je kao važan društveni problem, također je jasno razgraničena dinamika „žrtva/počinitelj“ te uloga i važnost nejednakosti muškaraca i žena koja postoji u društvu, a sve to zahvaljujući radu feminističkih aktivistkinja. Feminističke teorije su skupine teorija koje imaju zajednički stav o nejednakom odnosu moći između žena i muškaraca, on stvara i održava nasilje, a postoji na razini društva u svim patrijarhalnim zajednicama u kojima strukturalni čimbenici sprječavaju žene da jednako sudjeluju u socijalnom, ekonomskom i političkom životu. Zasluge ovih teorija su prvenstveno u suočavanju s brojnim mitovima i predrasudama o nasilju nad ženama, kao što su te da je nasilje privatna stvar ili da je dom za ženu najsigurnije mjesto, one se također sukobljavaju s općeprihvaćenim idejama da je nasilje nad ženama rijetko i trivijalno te naglašavaju da se radi o iznimno važnom socijalnom/rodnom problemu.

Prvi važan koncept feminističkih teorija je nalaženje, stvaranje i redefiniranje riječi koje bilježe ženska iskustva (Kelly i Radford, 1996; prema Singer i sur., 2005). Drugi važan koncept se odnosi na izmjenu značenja već postojećih riječi, pojmova i izraza, a to se odnosi na primjer na silovanje koje se sada odnosi na oblik zlostavljanja žena od njima poznatih muškaraca, a ne samo brutalni napad stranca u mračnoj ulici, navode Singer i sur. (2005).

Osim toga, postoje brojne empirijske podrške feminističkim teorijama, jedna od njih je da postoji izravna povezanost između nejednakosti žena i izloženosti nasilju, dok se nasilje općenito tolerira i oprašta posebice u intimnim vezama. Singer i sur. (2005) o feminističkim teorijama još navode sljedeće. Model kotača moći i kontrole je jedan od najpoznatijih modela unutar tih teorija (Pence i Paymar, 1986.), a razvijen je u Duluthu u Minnesoti. On je danas jedan od najrasprostranjenijih modela za tretman počinitelja i zlostavljanih žena (Shepard i Pence, 1999.). Ovaj model također opisuje različite taktike koje zlostavljači koriste kako bi zadržali moć i kontrolu nad svojom partnericom, a one uključuju ne samo tjelesno i seksualno nasilje, nego i izoliranje, ponižavanje, emocionalno zlostavljanje, ekonomske pritiske i ostalo (Ajduković i Pavleković, 2000.).

Sljedeće što spomenuti autori navode o ovom modelu teorija je da feministički rad ima važnu ulogu koju je prepoznala suvremena kriminologija te ona naglašava tri njena glavna doprinosa (Carabine i sur., 2004.), a to su da postoji kritika kriminologije koja je isključivo usmjerena na muškarce, zatim perspektiva koja sugerira nova područja proučavanja i istraživanja, unošenje problematike roda u prvi plan te naglašavanje uloge muškaraca i muškosti u proučavanju zločina.

Što se tiče kritika ovog modela teorija, one govore da neka istraživanja i provjere ne pokazuju da je patrijarhat isključivi razlog nasilja, također navode da takav teorijski pristup ne osigurava okvir za razumijevanje različitih oblika nasilja (Featherstone, 1997; Cunningham i sur., 1998.; prema Singer i sur., 2005.). Kritika navodi da ostaje neobjašnjeno nasilje žena nad djecom i muškarcima te ono nasilje u lezbijskim vezama. Sljedeća kritika je ona koju iznosi Dutton (1994), a govori da ovaj model teorija negira ili izostavlja problematiku psihopatologije, navode Singer i sur. (2005).

Posljednji model teorija je ekološki model koji nastoji spojiti većinu važnih varijabli uzroka nasilja spomenutih u brojnim drugim teorijama, no u većoj mjeri je ovaj model usmjeren na nasilje općenito (Singer i sur., 2005). Autori za ekološki model navode sljedeće stvari: on istražuje odnose između osobe i njene okoline te smatra da je nasilje produkt brojnih utjecaja

na ponašanje. Utjecaji na ponašanje su individualna razina koja obuhvaća karakteristike osobe koje mogu povećati vjerojatnost da će biti izložena nasilju ili da će počinuti nasilje, obuhvaća biološke i osobne podatke, zatim demografske čimbenike, psihološke osobine, zlouporabu sredstava ovisnosti, prijašnju izloženost nasilju te nasilničko ponašanje. Sljedeći utjecaj je razina odnosa s drugim bliskim osobama koja obuhvaća odnose s vršnjacima, intimnim partnerima, članovima obitelji, a koji mogu utjecati na moguću izloženost nasilju ili nasilničko ponašanje, na primjer svakodnevni život s nasilnom osobom povećava vjerojatnost izloženosti nasilju. Slijedi razina zajednice koja se odnosi na proučavanje utjecaja i uloge različitih čimbenika zajednica, a to su škola, radna mjesta, kvartovi, kao i njihova uloga u razvoju i nastanku žrtve ili počinitelja nasilja. Posljednji utjecaj je društvena razina koja razmatra šire društvene čimbenike i njihov utjecaj na razvoj nasilničkog ponašanja i moguće izloženosti nasilju. Tu su važni čimbenici prihvaćanja i tolerancije nasilja u društvu, zatim socijalne tenzije između različitih grupacija, kulturalne norme koje podupiru to nasilničko ponašanje kao prihvatljiv način razrješavanja sukoba, zatim rigidne rodne uloge te stereotipi. U ovoj se kategoriji nalaze i zdravstveni i obrazovni sustav, ekonomija te socijalna politika. Prema Singeru i sur. (2005) sva četiri utjecaja imaju međusobnu povezanost u nastanku i razvoju nasilničkog ponašanja. Singer i sur. (2005) također navode kako se iz svega toga uočava da ne postoji jedinstveno objašnjenje fenomena nasilja nad ženama, ali se kao korijen nasilja može objasniti u podređenim ulogama koje žene tradicionalno imaju, u privatnom, ali i u javnom životu.

Nijedan teorijski pristup ne objašnjava u cijelosti nasilje nad ženama, naglašava se kompleksnost problema i prisutnost jednostavnog ili bar nekakvog rješenja (Cunningham i sur., 1998; prema Singer i sur., 2005). Singer i sur. (2005) govore da se tek širim sagledavanjem problema te izlaskom iz granica struka i specijalizacija može pokušati razumjeti nasilje nad ženama.

4. OBITELJSKO NASILJE U DOBA PANDEMIJE

Getoš Kalac i Šprem (2022) govore kako će 2020. godina biti upamćena kao godina koja je dramatično promijenila svijet koji poznajemo, svjetska epidemija koja je uzrokovana pandemijom COVID-19 promijenila je način na koji radimo, učimo, putujemo, komuniciramo, družimo se, izgledamo te živimo. Koronakriza je podsjetnik da bez obzira što uzrokuje krize, bilo da se radi o prirodnim, ekonomskim, političkim, zdravstvenim ili nekim drugim, one snažno utječu na sve dijelove društva (Getoš Kalac i Šprem, 2022). Zbog toga su 2020. godine otvorila mnoga važna društvena pitanja, a mnogi općeprihvaćeni društveni postulati su stavljeni

na test, a to su modeli zdravstvenih sustava u mnogim zemljama, zaštita ljudskih prava i mogućnosti njihova ograničenja, razlučivanje istinitih od lažnih vijesti i pitanje slobode medija, zatim povjerenje u znanost i autoritet znanstvene zajednice, model demokracije te solidarnost i brojni drugi (Getoš Kalac i Šprem, 2022).

Getoš Kalac i Šprem (2022) navode da neka prijašnja istraživanja donose rezultate koji govore da se pojava obiteljskog nasilja, kao i zlostavljanja djece povećava tijekom i neposredno nakon situacija katastrofe (Bettinger-Lopez, 2020; Taub, 2020). Prema Getoš Kalac i Šprem (2022), obiteljsko nasilje je u porastu u velikom broju zemalja u svijetu za razliku od ostalih vrsta delikata koji su se za vrijeme koronakrize smanjili. Kada je riječ o obiteljskom nasilju, postoji velika tamna brojka zbog čega ju je izazovno istraživati i sveobuhvatno odrediti (Ellsberg, Heise, Pena, Agurto i Winkvist, 2001; Getoš Kalac, Pribisalić, 2020; prema Getoš Kalac i Šprem, 2022).

Kada je riječ o obiteljskom nasilju u svijetu za vrijeme pandemije COVID-19, Meksiko bilježi pad obiteljskog nasilja prema službenim statistikama, dok helpline službe u Meksiku bilježe porast (Balmori de la Miyar, 2020; prema Getoš Kalac i Šprem, 2022). Također je zabilježen porast obiteljskog nasilja prema nevladinim udrugama i helpline službama i u Ujedinjenom Kraljevstvu, Brazilu, SAD-u, Australiji, Kini, Švedskoj, Švicarskoj, Novom Zelandu i Argentini (Getoš Kalac i Šprem, 2022). Kako Getoš Kalac i Šprem (2022) navode, nedostatak tih podataka je u tome što su oni neslužbeni te se odnose na broj poziva, a ne na broj događaja ili broj počinitelja, odnosno žrtava. Prema tome, postoji određena nedostatnost u izvorima podataka u takvim istraživanjima, stoga je potrebna posebna pažnja u interpretaciji podataka o obiteljskom nasilju (Getoš Kalac i Šprem, 2022). Getoš Kalac i Šprem (2022) navode da treba biti oprezan pri analizi podataka te imati na umu da će pravi rezultati fenomenologije obiteljskog nasilja i njezin moguć porast ili pad biti vidljiv tek nakon određenog vremena. Također, važno je napomenuti i da istraživanja upućuju da su nezaposlenost i nizak socijalni status važan rizični čimbenik nasilja među intimnim partnerima, a imajući u vidu da je u većini europskih zemalja stopa nezaposlenosti u 2020. godini značajno porasla, postoji velika vjerojatnost da će nepovoljne gospodarske prilike i loša financijska situacija pojedinaca imati nepovoljan utjecaj na stopu obiteljskog nasilja (Getoš Kalac i Šprem, 2022).

Kada je riječ o koronakrizi i obiteljskom nasilju u Hrvatskoj, Getoš Kalac i Šprem (2022) navode da je bojazan o porastu obiteljskog nasilja za vrijeme pandemije zahvatila javnost i medije, brojne nevladine udruge, kao i resorna tijela za zaštitu od obiteljskog nasilja, ali i političare u Hrvatskoj. U Hrvatskoj službe za prijavu nasilja i nevladine udruge koje se

bave zaštitom od obiteljskog nasilja nisu objavile izvješća o broju prijava i poziva za vrijeme koronakrize te je općenito slabo razvijena kultura otvorenih podataka o području prevencije i procesuiranja kriminala stoga postoji malo izvora kojima bi se empirijski provjerila hipoteza o porastu obiteljskog nasilja u ovom razdoblju u Hrvatskoj (Getoš Kalac i Šprem, 2022). Postoje dva izvora podataka, a to su otvoreni podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS) i Kalendar obiteljskog nasilja Ministarstva unutarnjih poslova (Getoš Kalac i Šprem, 2022). Getoš Kalac i Šprem (2022) navode da MUP na svojoj službenoj stranici svakodnevno objavljuje broj prijavljenih kaznenih djela i prekršaja obiteljskog nasilja te njihovu pojavnost po županijama, od 29. ožujka 2019. godine do danas iako ne postoji konkretan broj prijava po županijama i baza podataka. Podaci iz MUP-a mogu poslužiti kao mjerodavan izvor saznanja o registriranoj incidenciji obiteljskog nasilja prije, za vrijeme i nakon lockdowna u Hrvatskoj, također se za razliku od podataka DZS-a svakodnevno ažuriraju i predstavljaju najvažniji izvor tih podataka (Getoš kalac i Šprem, 2022).

Durkheim govori da svaki poremećaj u sustavu, u okolnostima velikih društvenih promjena, kao što su političke, gospodarske, socijalne krize, dovodi do deregulacije (Vučić, 2022). Deregulacija je stanje u kojemu dolazi do raskoraka između proklamiranih ciljeva i mogućnosti njihove realizacije zbog nepostojanja ili nepoštivanja normi (Derečinović i Getoš, 2008; prema Vučić, 2022). Takvo stanje se naziva anomijom, u njemu dolazi do loma normativne strukture društva te ljudi ne znaju kakva očekivanja mogu imati od sustava (Vučić, 2022). U stanju globalne epidemije koja sa sobom donosi neizvjesnost koju bolest donosi, epidemiološke mjere koje su zatvorile potencijalne nasilnike i potencijalne žrtve u zajednički prostor za očekivati je da će doći do porasta obiteljskog nasilja (Vučić, 2022). Vučić (2022) u svom istraživanju navodi da dostupni podaci iz MUP-a ukazuju na porast broja kaznenih prijava i smanjenje broja prekršajnih prijava nasilja u obitelji u razdoblju od 2019. godine do 2022. Taj trend porasta broja kaznenih prijava obiteljskog nasilja održao se i za vrijeme lockdowna te Vučić (2022) zaključuje da nije imao utjecaj na pojavnost obiteljskog nasilja.

Prema Kuprešanin (2022), nasilje u obitelji u Republici Hrvatskoj je u posljednjih je dvadesetak godina prepoznato kao relevantan društveni problem. Kao posljedica toga, došlo je do promjena u zakonodavstvu, počela su se provoditi stručna istraživanja na tu temu, osigurala su se skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji, počeli su se razvijati preventivni programi te je došlo do aktiviranja senzibilizacije javnosti putem medija i javnozdravstvenih kampanja (MUP, 2022; prema Kuprešanin, 2022). U Republici Hrvatskoj se opseg problema i rasprostranjenosti te manifestacija obiteljskog nasilja može gledati s tri gledišta, a to su službeni

statistički podaci o broju prijavljenih slučajeva policiji i ostalim državnim institucijama, zatim stručna i znanstvena istraživanja provedena u RH čiji rezultati nadopunjuju one službene te izravni rad organizacija civilnog društva sa žrtvama obiteljskog nasilja (MUP, 2022; prema Kuprešanin, 2022).

5. METODA

Cilj ovog istraživačkog rada je istražiti i utvrditi utjecaj pandemije COVID-19 na porast nasilja nad ženama u Hrvatskoj. Istražit ćemo utjecaj pandemije bolesti COVID-19 iz već postojećih podataka iz tri izvora kako bismo iz njih mogli utvrditi postoji li porast nasilja nad ženama u navedenom razdoblju.

Istraživačka pitanja na koja će ovaj rad nastojati odgovoriti su: postoji li porast rodno uvjetovanog nasilja za vrijeme pandemije COVID-19 te koji oblik rodno uvjetovanog nasilja je imao najveći porast za vrijeme pandemije.

Istraživačka metoda koja je korištena u ovom radu je sekundarna analiza podataka. Analizirani su već postojeći statistički podaci koji su preuzeti iz Ministarstva unutarnjih poslova, Državnog zavoda za statistiku te iz izvješća pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Ova istraživačka metoda je izabrana jer se već postojeći podaci mogu koristiti u svrhe različitih istraživanja te samim time mogu pridonijeti donošenju važnih rezultata i zaključaka. Sekundarni podaci su prikupljeni prije za različite potrebe od onih za koje se sada koriste (Markić, 2021). Neke od prednosti već postojećih, odnosno sekundarnih podataka su objektivnost, ušteda vremena i troškova jer su ti podaci već prikupljeni i objavljeni u različitim izvorima (Marušić i Vranešević, 2001; prema Markić, 2021). Još jedna prednost je i jednostavnost pri preuzimanju već postojećih podataka ako su javno dostupni za korištenje (Markić, 2021). Što se tiče njihovih nedostataka, prikupljeni su za neku drugu svrhu te često ne odgovaraju potrebama istraživanja u kojemu se primjenjuju (Markić, 2021). Dva osnovna izazova u korištenju već postojećih podataka su pronalaženje podataka koji će odgovarati potrebama konkretnog istraživanja i pronalaženje pouzdanih i valjanih podataka (Vranešević, 2014; prema Markić, 2021). Upravo iz tog razloga su u ovom istraživanju korišteni podaci iz već navedena tri izvora. Podaci su javno dostupni za korištenje, pouzdani su te odgovaraju temi ovog rada, odnosno njihovom analizom možemo odgovoriti na istraživačka pitanja i donijeti zaključak.

Uzorak koji će se koristiti u ovom istraživanju odnosi se na statističke podatke iz 2019., 2020., 2021. i 2022. godine prema Ministarstvu unutarnjih poslova, podatke iz Državnog

zavoda za statistiku te podatke iz izvješća pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Lockdown je počeo 2020. godine, navedeni podaci prikazuju broj počinitelja i žrtava različitih oblika nasilja. U ovom istraživanju je važna usporedba podataka kako bismo uvidjeli postoji li porast broja žrtava za vrijeme lockdowna u odnosu na razdoblje prije njegovog početka (2019. godina) te, u slučaju da postoji jesu li te žrtve žene.

Hipoteze koje su zadane u ovom istraživačkom radu glase:

H1: Pandemija bolesti COVID-19 utjecala je na porast nasilja nad ženama.

H2: Za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 obiteljsko nasilje je imalo najveći porast.

6. ANALIZA

Prvi je prikaz statističkih podataka za 2019., 2020., 2021. i 2022. godinu prema Ministarstvu unutarnjih poslova.

Prema statističkom pregledu temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini, ukupni kriminalitet bio je u porastu za 6,1 posto, u 2020. godini bio je u padu za 9,5 posto u odnosu na 2019. godinu, u 2021. godini je opet bio u porastu za 2,6 posto te je u 2022. godini također narastao za 1,9 posto.

Prema Tablici 1. vidimo broj prijavljenih ubojstava prema godinama. U 2019. godini prijavljeno je 30 ubojstava, u 2020. godini ih je prijavljeno 36, što je u odnosu na 2019. godinu više za 20 posto. U 2021. godini prijavljeno je 30 ubojstava što je za 16,7 posto manje nego u 2020. godini. Konačno, u 2022. godini je prijavljeno 27 ubojstava što je također manje za 10 posto u odnosu na prethodnu godinu. Što se tiče pokušaja ubojstava, u 2019. ih je prijavljeno 98, u 2020. 108, u 2021. njih 103 te u 2022. opet 108.

U Tablici 2. prikazan je broj prijavljenih silovanja za navedene godine. Vidimo da je u 2019. godini prijavljeno 73 silovanja, u 2020. njih 168, zatim u 2021. 194 silovanja te u 2022. 216. Što se tiče pokušaja silovanja, u 2019. je zabilježeno njih 12, u 2020. godini njih 16., u 2021. zabilježeno je 19 pokušaja silovanja i u 2022. godini njih 14.

Kada je riječ o kaznenim djelima na štetu djece i obitelji, Tablica 3. prikazuje broj prijavljenih slučajeva za određene godine. U tablici vidimo da je u 2019. godini prijavljeno 6852 slučaja, u 2020. godini 7895, u 2021. 9045 te u 2022. godini 9776 slučajeva.

Tablica 1.

UBOJSTVA	
2019.	30
2020.	36
2021.	30
2022.	27

Tablica 2.

SILOVANJA	
2019.	73
2020.	168
2021.	194
2022.	216

Tablica 3.

KAZNENA DJELA NA ŠTETU DJECE I OBITELJI	
2019.	6852
2020.	7895
2021.	9045
2022.	9776

U tablici 4. prikazan je ukupan broj prijavljenih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj u 2019. godini te udio tih kaznenih djela koji je počinjen među bliskim osobama, navedeno je i koliko je muških i ženskih počinitelja za svako kazneno djelo te koliko je muških i ženskih žrtava istog. Vidljivo je kako je dosta velik udio među bliskim osobama od svakog navedenog kaznenog djela. Najveći udio je kod tjelesnih ozljeda, uz nasilje u obitelji, gdje su većina žrtava žene, a većina počinitelja muškarci. Također, to je vidljivo i kod kaznenog djela prijetnje, gdje

nije toliko visok udio među bliskim osobama, no ipak je blizu polovice (49,2%), ali je većina žrtava ženskog spola, a većina počinitelja muškog.

Tablica 4.

2019.	Kazneno djelo	Ukupan broj kaznenih djela u RH	Kaznena djela među bliskim osobama (udio %)	Žrtva		Počinitelj	
				M	Ž	M	Ž
	Ubojstvo	11	27,3%	1	2	1	2
	Teško ubojstvo	19	47,3%	4	5	4	
	Tjelesna ozljeda	826	73,2%	157	453	502	59
	Teška tjelesna ozljeda	715	15,5%	41	70	89	9
	Prijetnja	4823	49,2%	620	1925	1413	126
	Silovanje	73	31,5%		23	7	
	Nasilje u obitelji	1134	100%	142	992	130	10

U 2019. godini, prema podacima MUP-a, većinu navedenih kaznenih djela su počinili muškarci, dok su kod ubojstava i teških tjelesnih ozljeda većina oštećenih osoba također muškarci. S druge strane, kod teškog ubojstva, oštećeno je 25 ženskih osoba od ukupno njih 47, kod tjelesnih ozljeda 506 ženskih osoba od 836, kod kaznenog djela prijetnje oštećeno je 3050 ženskih osoba od ukupno njih 5431, kod silovanja je oštećeno 82 žene od 85 oštećenih osoba te je kod nasilja u obitelji oštećeno 992 žene od 1134 osobe (MUP).

Tablica 5. prikazuje ukupan broj prijavljenih kaznenih djela u RH u 2020. godini, udio tih kaznenih djela koji je počinjen među bliskim osobama te koliko je od njih muških i ženskih počinitelja i žrtava. I u 2020. godini je za svako navedeno kazneno djelo velik udio među bliskim osobama, posebno kod tjelesnih ozljeda gdje su opet žene većinom žrtve, a muškarci počinitelji, također u 2020. godini je udio teških ubojstava prešao polovicu (58,8%) koja se odnosi na bliske osobe, tu su žrtve žene, a gotovo svi počinitelji su muškarci. Kod nasilja u

obitelji vidimo porast ukupnog broja počinjenog djela, žrtve su i u ovoj godini većinom žene, a počinitelji su većinom muškarci. Uz to, postotak silovanja među bliskim osobama je također narastao, u 2019. godini je iznosio 31,5%, dok u 2020. godini iznosi 47%, kod ovog kaznenog djela su žrtve žene, a počinitelji muškarci.

Tablica 5.

2020.	Kazneno djelo	Ukupan broj kaznenih djela u RH	Kaznena djela među bliskim osobama (udio %)	Žrtva		Počinitelj	
				M	Ž	M	Ž
	Ubojstvo	19	31,6%	2	4	6	
	Teško ubojstvo	17	58,8%		10	9	1
	Tjelesna ozljeda	1256	84%	337	724	851	115
	Teška tjelesna ozljeda	722	18,7%	61	74	95	22
	Prijetnja	5572	49,2%	777	2166	1592	128
	Silovanje	168	47%		79	22	
	Nasilje u obitelji	1578	100%	248	1330	187	16

U 2020. godini kod ukupnog broja kaznenih djela također je većina počinitelja muškog spola, posebno kod djela ubojstva, teškog ubojstva, tjelesnih ozljeda i teških tjelesnih ozljeda (MUP). Velik broj muških počinitelja je i kod kaznenog djela prijetnji i nasilja u obitelji, dok je kod silovanja broj počinitelja 81 i svi su muškarci (MUP). Oštećene osobe su u većem broju muškarci kod teškog ubojstva i teških tjelesnih ozljeda, dok su u ostalim slučajevima žene (MUP).

Tablica 6. prikazuje podatke za 2021. godinu i ukupan broj kaznenih djela počinjenih u RH, prikazuje udio tih djela koja su počinjena među bliskim osobama te broj žrtava ženskog i muškog spola, kao i broj počinitelja koji muškog i ženskog spola. Vidimo kako broj tjelesnih ozljeda, prijetnji, silovanja i nasilja u obitelji raste, a također se povećava i njihov udio među

bliskim osobama. Udio teških ubojstava se opet povećao te je vidljivo da su žrtve i muškarci i žene, dok su počinitelji samo muškarci. Udio tjelesnih ozljeda među bliskim osobama ostao je relativno isti te su i dalje žene te koje su većinom žrtve, a muškarci su ti koji su većinom počinitelji. Broj silovanja se povećao, kao i njegov udio među bliskim osobama koji je u 2021. godini prešao polovicu (52,1%).

Tablica 6.

2021.	Kazneno djelo	Ukupan broj kaznenih djela u RH	Kaznena djela među bliskim osobama (udio %)	Žrtva		Počinitelj	
				M	Ž	M	Ž
	Ubojstvo	15	53,3%	3	5	8	
	Teško ubojstvo	15	66,7%	4	6	9	
	Tjelesna ozljeda	1352	84,5%	301	846	935	120
	Teška tjelesna ozljeda	706	21,8%	65	89	123	12
	Prijetnja	5818	53,1%	778	2509	1754	171
	Silovanje	194	52,1%		101	23	
	Nasilje u obitelji	1661	100%	231	1430	162	19

Ukupan broj kaznenog djela nasilja u obitelji se povećao, no žrtve i počinitelji su ostali isti, odnosno muškarci su u većini slučajeva počinitelji, a žene žrtve. Ukupan broj počinitelja ovih kaznenih djela naveden je podacima MUP-a. Prema MUP-u, većinu ubojstava i teških ubojstava su počinili muškarci, kao i tjelesne ozljede i teške tjelesne ozljede. Kod kaznenog djela prijetnje također prevladava broj počinitelja koji su muškarci (3671 od 4054). Silovanje je počinjeno od 100 muških počinitelja i jednog ženskog (MUP). Kod nasilja u obitelji također prednjače muški počinitelji, njih 162 od 181. Muškarci su u većini oštećeni kod ubojstava i teških ubojstava, kao i kod teških tjelesnih ozljeda (MUP). U ostalim navedenim kaznenim djelima većina oštećenih su žene.

U Tablici 7. su prikazani podaci o kaznenim djelima u 2022. godini. Prikazan je ukupan broj kaznenih djela u Republici Hrvatskoj i njihov udio među bliskim osobama, kao i spol žrtava i počinitelja. Vidljivo je kako se ukupan broj kaznenih djela povećao, ali i njihov udio među bliskim osobama, osim teških tjelesnih ozljeda gdje je udio među bliskim osobama smanjen (17,2%). Kao i u svim navedenim godinama, za svako kazneno djelo većina žrtava su žene, a većina počinitelja su muškarci, posebno kod kaznenog djela silovanja, čiji ukupan broj neprestano raste, kao i njegov udio.

Tablica 7.

2022.	Kazneno djelo	Ukupan broj kaznenih djela u RH	Kaznena djela među bliskim osobama (udio %)	Žrtva		Počinitelj	
				M	Ž	M	Ž
	Ubojstvo	12	58,3%	1	6	7	
	Teško ubojstvo	15	80%	6	6	9	2
	Tjelesna ozljeda	1468	86,9%	336	944	1009	169
	Teška tjelesna ozljeda	755	17,2%	60	70	100	16
	Prijetnja	5996	55,5%	850	2682	1964	160
	Silovanje	216	59,7%	1	128	37	
	Nasilje u obitelji	1879	100%	252	1627	211	17

Kada govorimo o ovim kaznenim djelima i njegovim žrtvama kada se radi o ukupnom broju kaznenih djela u Republici Hrvatskoj u 2022. godini, kod ubojstva su većinom muški počinitelji (72 od 90), ali je i većina oštećenih osoba muškog spola (87 od 105), kao i kod teškog ubojstva (26 od 29) gdje je ukupno 30 oštećenih osoba, od kojih su 17 muškarci i 13 žene (MUP). Kod tjelesnih ozljeda 1172 počinitelja su muškarci od ukupno njih 1364, njih 1474 je oštećeno, od toga 488 muškaraca i 986 žena, teške tjelesne ozljede su počinjene od strane 629 muškaraca od ukupno 673 počinitelja i to uglavnom na muškarcima (642 od 758) (MUP).

Prijetnje su počinila 3794 muškarca od ukupnog broja počinitelja koji iznosi 4160, a počinjene su nad 2851 muškarcem i 3726 žena(MUP). Prema podacima MUP-a silovanje je počinjeno 105 puta i svaki put je počinitelj bio muškarac, kod nasilja u obitelji od ukupnog broja počinitelja koji iznosi 228, njih 211 su muškarci.

Drugi izvor podataka za analizu preuzet je s Državnog zavoda za statistiku, statistika se odnosi na žene i muškarce iz 2019., 2020. i 2021. godine.

Na slici 1. prikazana je tablica preuzeta sa DZS-a na kojoj se nalaze podaci o okrivljenim punoljetnim osobama za prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji. Podaci se odnose na prijavljene slučajeve, a vidimo kako je u 2019. godini bilo njih najviše, odnosno njih 9551, od toga je bilo 2125 žena koje su okrivljene i 7426 muškaraca (77,8%). U 2020. godini bilo je nešto manje okrivljenika za nasilničko ponašanje u obitelji (8036), od toga njih 1738 su žene (21,6%), a 6298 muškarci (78,4%). Posljednja prikazana godina je 2021. te je u njoj bilo još nešto manje okrivljenih punoljetnih osoba, od toga su 1823, odnosno 22,8% žene i 6185 (77,2%) muškarci.

Pravosuđe <i>Administration of Justice</i>					
OKRIVLJENE PUNOLJETNE OSOBE ZA PREKRŠAJ – NASILNIČKO PONAŠANJE U OBITELJI ADULTS ACCUSED OF MISDEMEANOUR – DOMESTIC VIOLENCE					
	Ukupno <i>Total</i>	Žene <i>Women</i>	Muškarci <i>Men</i>	Spolna raspodjela, % <i>Sex distribution, %</i>	
				žene <i>Women</i>	muškarci <i>Men</i>
2012.	16 519	3 008	13 511	18,2	81,8
2013.	17 540	3 374	14 166	19,2	80,8
2014.	16 589	3 338	13 251	20,1	79,9
2015.	13 682	2 930	10 752	21,4	78,6
2016.	12 429	2 820	9 609	22,7	77,3
2017.	12 589	2 862	9 727	22,7	77,3
2018.	10 636	2 401	8 235	22,6	77,4
2019.	9 551	2 125	7 426	22,2	77,8
2020.	8 036	1 738	6 298	21,6	78,4
2021.	8 008	1 823	6 185	22,8	77,2

Slika 1.

Što se tiče osuđenih punoljetnih počinitelja po grupama kaznenih djela u 2019. godini, protiv života i tijela osuđene su bile 53 žene i 720 muškaraca, dok je spolna raspodjela bila 6,9% žena i 93,1% muškaraca. Sljedeće kazneno djelo je protiv spolne slobode, za ovo kazneno djelo osuđene su 4 žene i 76 muškaraca sa spolnom raspodjelom od 5% žena i 95% muškaraca. Kazneno djelo protiv braka, obitelji i djece počinilo je i osuđeno je 178 žena i 772 muškaraca, a spolna raspodjela je 18,7% žena i 81,3% muškaraca.

U 2020. godini osuđeni punoljetni počinitelji po grupama kaznenih djela bili su sljedeće raspoređeni. Za kazneno djelo protiv života i tijela osuđeno je 45 žena i 650 muškaraca, spolna raspodjela bila je 6,5% žena i 93,5% muškaraca. Za kazneno djelo protiv spolne slobode osuđeno je 2% žena, odnosno njih 2 i 98% muškaraca, odnosno njih 97. Što se tiče kaznenog djela protiv braka, obitelji i djece ukupno je bilo osuđeno 940 počinitelja, od toga 176 žena (18,7%) i 764 muškarca (81,3%)

Posljednja prikazana godina je 2021. Punoljetnih počinitelja koji su osuđeni za kazneno djelo protiv života i tijela ukupno je bilo 702, od toga je bilo 56 žena (8%) i 646 muškarca (92%). Za kazneno djelo protiv spolne slobode osuđeno je ukupno 97 počinitelja, a od toga su 2 žene (2,1%) i 95 muškarci (97,9%). Za kazneno djelo protiv braka, obitelji i djece osuđeno je 187 žena i 844 muškarca sa spolnom raspodjelom od 18,1% žena i 81,9% muškaraca.

Što se tiče žrtava kaznenih djela prema vrsti kaznenog djela, podaci su uzeti za 2018. godinu zbog nedostatka onih iz 2019. Ukupan broj žrtava za kazneno djelo protiv života i tijela bio je 1660, a od toga su je bilo 573 žene (34,5%) i 1087 muškaraca (65,5%). Žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode bile je 300 žena (92,6%) i 24 muškarca (7,4%). Što se tiče kaznenog djela protiv braka, obitelji i djece, žrtve su bile 1393 žene (57,9%) i 1012 muškarca (42,1%).

U 2020. godini žrtve kaznenih djela za kazneno djelo protiv života i tijela bile su 989 žena (44,3%) i 1246 muškaraca (55,7%). Za kazneno djelo protiv spolne slobode ukupan broj žrtava bio je 343, od toga 323 žene (94,2%) i 20 muškaraca (5,8%). Kazneno djelo protiv braka, obitelji i djece broji ukupno 4521 žrtvu, od toga 2752 žene (60,9%) i 1769 muškaraca (39,1%).

Posljednja navedena godina je 2021., u njoj je za kazneno djelo protiv života i tijela bilo ukupno 2332 žrtve, od toga su 1092 bile žene i 1240 muškarci. Kod kaznenog djela protiv spolne slobode, ukupan broj žrtava bio je 440, 418 žena (95%) i 22 muškarca (5%). Kazneno djelo protiv obitelji, braka i djece broji ukupno 4960 žrtava, od toga su njih 3025 žene (61%) i 1935 muškarci (39%).

Posljednji podaci uzeti su iz izvješća pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2019., 2020., 2021. i 2022. godine.

Na slici 2. prikazan je grafikon koji prikazuje broj zabilježenih kaznenih djela nasilja u obitelji, prikazuje žene žrtve i muškarce žrtve od 2015. do 2022. godine. Vidimo da svake godine postoji porast tog oblika nasilja. Također je vidljivo da su većina žrtava žene.

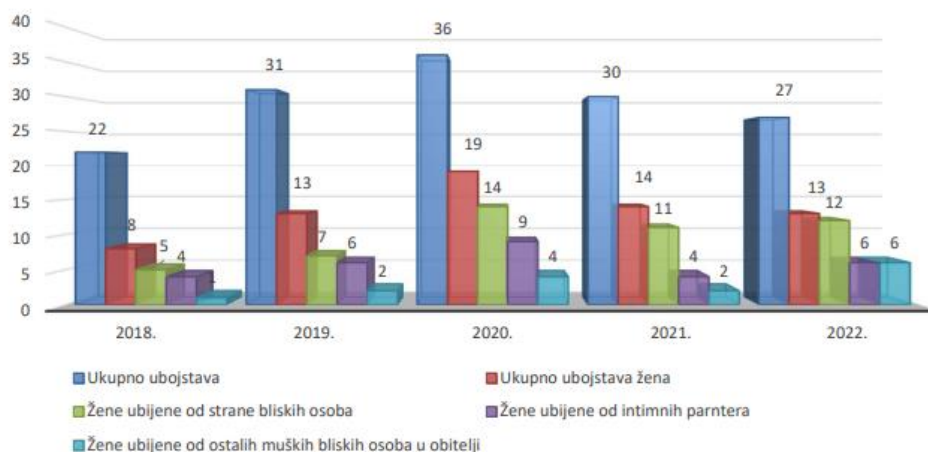
Grafikon: Brojčani pokazatelji za kazneno djelo iz čl. 179.a - "Nasilje u obitelji" 2015. - 2022.

Slika 2.

Slika 3. prikazuje grafikon ubojstava žena u razdoblju od 2018. do 2022. godine, vidljivo je da je u 2020. godini bio najveći porast tog oblika nasilja dok se narednih godina taj broj opet smanjio.

Grafikon: Ubojstva žena u razdoblju 2018.-2022.

Slika 3.

7. RASPRAVA

Prvi podaci nam govore da je u 2020. godini ukupni kriminal bio u padu za 9,5% u odnosu na 2019. godinu, iako je lockdown počeo 2020. godine to možemo objasniti time da su ljudi bili ograničeni u kretanju pa samim tim i u počinjenju kriminala. U 2021. godini ukupni kriminal je opet porastao za 2,6%, a u 2022. godini za 1,9% u odnosu na prethodnu. Porast ukupnog kriminala možemo objasniti time da se u 2021. godini bolest COVID-19 počela smirivati te su se mjere i ograničenja počela smanjivati što je značilo slobodnije kretanje i izlaženje na ulicu što opet dovodi do veće stope kriminala. U Tablici 1. navedeni su bili podaci za broj prijavljenih ubojstava za 2019., 2020., 2021. i 2022. godinu. Podaci nam pokazuju da je u 2020. godini broj ubojstava porastao, dok se 2021. godine i 2022. godine opet smanjio, što bi značilo da je početak lockdowna bio ključan za ekstremna nasilnička ponašanja koja se mogu objasniti funkcionalističkim pristupom devijantnosti koji govori da se devijantnost događa u novim, promijenjenim strukturama društva, odnosno dolazi do nasilničkog ponašanja uslijed prisilnog zatvaranja svih razina društva, od pojedinaca do institucija. Tablica 4. pokazuje ukupan broj prijavljenih kaznenih djela u Republici Hrvatskoj u 2019. godini gdje je prikazan broj počinitelja i žrtava prema svakom kaznenom djelu i prema spolu. Tablica nam pokazuje da ubojstva i teška ubojstva više čine muškarci, žrtve su i muškarci i žene. U izvještaju pravobraniteljice za ravnopravnost spolova podaci govore da je u 2019. godini ukupno ubijeno 13 žena, od toga je njih 11 ubijeno od strane bliskih osoba, a od toga broja, njih 10 je ubijeno od strane muških intimnih partnera i muških bliskih članova obitelji. U sljedećoj tablici prikazani su podaci za 2020. godinu te u njoj vidimo porast broja ubojstava, ukupnog broja i udjela među bliskim osobama gdje su počinitelji također muškarci, dok su žrtve i muškarci i žene. Prema podacima iz izvještaja pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu, ubijeno je 14 žena što je jedna više u odnosu na prethodnu godinu što znači da je broj ubijenih žena narastao. Što se tiče 2021. godine, U Tablici 6. vidljivi su podaci o žrtvama i počiniteljima ubojstava među bliskim osobama gdje možemo uočiti kako se udio povećao na 53,3% u odnosu na 2020. godinu kada je iznosio 31,6%. Vidimo kako postoji značajna razlika u udjelima ubojstava među bliskim osobama, a žrtve su i dalje u većini slučajeva žene, što znači da se povećao broj ubojstava žena od njima bliskih osoba. S druge strane, podaci iz izvještaja pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2021. godine govore da se ukupan broj ubojstava smanjio za 16,7% u odnosu na 2021. godinu. Isto tako smanjio se i broj ubojstava žena s 19 u 2020. godini na 14 u 2021. godini. U Tablici 7. prikazani su podaci za 2022. godinu gdje se udio ubojstava među bliskim osobama opet povećao i to na 58,5%. U 2022. godini su žrtve i

dalje većim brojem žene, a počinitelji ubojstava među bliskim osobama muškarci, što i dalje znači da se broj ubojstava žena od strane bliskih osoba povećao. Izvješće pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2022. godine govori da je i u 2022. godini nastavljen trend od preko 50% ubojstava žena od strane intimnih partnera u odnosu na ukupan broj ubijenih žena među bliskim osobama. Ovakav trend možemo povezati s time da žene ostaju s nasilnim partnerima iako su svjesne svoje situacije zbog prijetnji ubojstvom, i ako su žene ubijene u 50% slučajeva od strane intimnog partnera, vidljivo je kako one i dalje nemaju adekvatnu zaštitu i podršku koja im je potrebna za napuštanje takvog odnosa. Tablica 4. također pokazuje da su žrtve tjelesnih ozljeda većinom žene, a počinitelji muškarci i to sa značajnom razlikom. Time možemo zaključiti da postoji nasilje nad ženama i to u fizičkom obliku, a od navedenog nasilja čak 73,2% je počinjeno među bliskim osobama. U tablici 5. vidimo kako je porastao broj tjelesnih ozljeda, kako njihov ukupan broj tako i udio među bliskim osobama. Tablica 5. se odnosi na 2020. godinu, odnosno godinu početka pandemije bolesti COVID-19 čime možemo potvrditi da je nasilje poraslo, a s obzirom da su većina žrtava i dalje žene, a počinitelji muškarci možemo reći da se radi o nasilju nad ženama. Tablica 6. prikazuje kaznena djela za 2021. godinu i u njoj je vidljiv porast ukupnog broja tjelesnog nasilja u odnosu na prethodnu godinu. Također, se povećao i udio tjelesnih ozljeda među bliskim osobama te je narastao sa 84% na 84,5%. Ne postoji značajan porast ovog kaznenog djela, no i u 2021. godini je veći broj žrtava ženskog spola (846) u odnosu na muški (301) te je veći broj muških počinitelja (935) od ženskih (120). Tablica 7. prikazuje tjelesne ozljede za 2022. godinu i u njoj vidimo da i dalje postoji trend porasta tog oblika nasilja, kako njegov ukupan broj, tako i udio među bliskim osobama koji u 2022. godini iznosi 86,9%. Već navedena sustavka teorija nasilnog ponašanja govori kako je ponašanje jednog člana obitelji uvjetovano reakcijama ostalih članova, u ovom slučaju je ponašanje nasilnog muškarca uvjetovano reakcijom njegove partnerice koja je žrtva tog ponašanja. S obzirom da je fizičko nasilje u porastu i da su žene češće žrtve to možemo objasniti time da žene prijavljuju nasilje, no i dalje ne odlaze iz nasilničkih odnosa. U ovakvim slučajevima je važna podrška drugih članova obitelji, ali i institucija i centara za pomoć žrtvama kako bi žene imale sigurno mjesto za otići. Sljedeće kazneno djelo za koje su navedeni podaci je kazneno djelo silovanja. Tablice prikazuju porast ukupnog broja silovanja, kao i udjela među bliskim osobama, u 2019. godini ukupan broj silovanja bio je 73, s udjelom od 31,5%. 2020. godine tak je broj narastao na 168, a udio na 47%, 2021. godine ukupan broj je iznosio 194, a udio 52,1%, te je u 2022. godini narastao do ukupnog broja 216 s udjelom među bliskim osobama od 59,7%. Iz tablica je također vidljivo da su u skoro svim slučajevima žrtve žene, a počinitelji muškarci što znači da se i ukupan broj ovog oblika nasilja nad ženama povećao, ali

i udio tog oblika nasilja koji žene trpe od njima bliskih osoba. Ovim podacima jasno je da žene trpe silovanja od njima bliskih osoba, i ako je čest stav da se silovanje ne može dogoditi između supružnika te da se najčešće događa od nepoznate osobe na neočekivanom mjestu. Rezultati pokazuju da to nije tako te da se češće događa u njihovom domu gdje bi se trebale osjećati sigurno. Posljednji oblik nasilja o kojemu je riječ je nasilje u obitelji, a to je ujedno i najvažniji oblik nasilja među ženama. Vidljivo je prema tablicama da postoji trend porasta broja počinjenih kaznenih djela u obitelji. Prema Izvješću Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2020. godine broj kaznenih djela nasilja u obitelji iznosi 1578 što je za 444 više u odnosu na prethodnu godinu. Što nas dovodi do zaključka da je kazneno djelo nasilja u obitelji naraslo za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj. Ono što je važno u navedenim brojkama je ukupan broj žena žrtava obiteljskog nasilja, a on iznosi 4506 od ukupnog broja žrtava 5754. Navedeni brojevi nam pokazuju kako su većina žrtava žene, odnosno 75,6%, pa možemo zaključiti da se ovaj oblik nasilja nad ženama povećao. U 2021. godini također postoji porast broja kaznenih djela u obitelji, 83 slučaja više nego u 2020. godini. U 2021. godini se bilježi i značajan porast žena žrtava nasilja koji je za 738 veći nego 2020. godine, dok broj muškaraca žrtava opada. U 2022. godini zabilježen je porast žrtava nasilja u obitelji, od toga je 1627 žena i 252 muškaraca žrtava. Svi navedeni podaci i brojke o počinjenim kaznenim djelima, kao i o njihovim počiniteljima i žrtvama govore nam da postoji trend porasta nasilja, no s obzirom da nasilje raste iz godine u godinu ne može se sa sigurnošću tvrditi da je poraslo zbog pandemije i lockdowna. Što se tiče nasilja u obitelji kao rodno utemeljenog nasilja, ono bilježi porast, no kod ovog oblika nasilja je vidljivo i da postoji porast žena žrtava pa možemo reći kako se za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 ovaj oblik nasilja nad ženama povećao. S obzirom da postoji kontinuirani porast obiteljskog nasilja gdje su većina žrtava žena, vidljivo je kako se situacije s takvim oblikom nasilja ne mijenjaju. Važno je spomenuti kognitivnu teoriju nastanka nasilja jer se njome objašnjava da žene ostaju u nasilničkom odnosu zbog osjećaja bespomoćnosti, no s druge strane postoje i žene koje su svjesne svoje situacije te pokušavaju izaći iz nje na način da se ponašaju tako da minimiziraju rizik od nasilničkog ponašanja intimnog partnera ili člana obitelji. Odnosno, ponašaju se onako kako se od njih očekuje kako ne bi izazvale nasilnu reakciju, dok ne dođe do trenutka da se uspiju izvući iz situacije. Rezultati ipak pokazuju da se obiteljsko nasilje povećava iz godine u godinu pa možemo zaključiti kako žene nemaju dovoljno podršku institucija koje bi im trebale osigurati izlazak iz nasilnog odnosa. To bi trebalo podrazumijevati osiguran smještaj, hranu, a najvažnije i sigurnost s obzirom da je jedan od najčešćih razloga ostanka u nasilničkom odnosu upravo financijski.

8. ZAKLJUČAK

Kako je tema ovog rada rodno utemeljeno nasilje nad ženama za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 u Hrvatskoj, analizirani su sekundarni podaci iz tri različita izvora. Cilj rada bio je istražiti i utvrditi utjecaj spomenute pandemije na porast nasilja nad ženama te je utvrđen porast obiteljskog nasilja kao rodno utemeljenog nasilja zbog socijalnih indikatora koji se odnose na nezaposlenost, socijalnu izoliranost, nedostatak prijatelja. Upravo je najveći problem pandemije i lockdowna bila socijalna izoliranost i nedostatak podrške prijatelja i obitelji pa možemo zaključiti kako je porast obiteljskog nasilja bio pod utjecajem pandemije bolesti COVID-19. Drugi oblici nasilja imaju trend porasta, no to se događa iz godine u godinu pa se ne može sa sigurnošću tvrditi da se to događa zbog novonastale situacije. Isto tako, iako su navedeni podaci za 2019., 2020., 2021. i 2022. godinu o broju počinjenih i prijavljenih kaznenih djela i dalje postoji određeni broj počinjenih djela koja nisu prijavljena, a o tome ne postoje podaci pa se točni rezultati i zaključci ne mogu izvesti. Odgovor na postavljeno istraživačko pitanje je da postoji porast rodno uvjetovanog nasilja i to u obliku obiteljskog nasilja što je ujedno odgovor i na drugo istraživačko pitanje, no taj porast inače zamjećuje svake godine. Prva hipoteza je djelomično potvrđena, s obzirom da je pandemija utjecala na porast nasilja nad ženama, no samo kad se radi o nasilju u obitelji i silovanju. Druga hipoteza je potvrđena, obiteljsko nasilje je imalo najveći porast žena žrtava, što ga čini rodno utemeljenim nasiljem. S obzirom da je najveći porast vidljiv kod obiteljskog nasilja i silovanja kod kojega je udio među bliskim osobama porastao, možemo zaključiti da je kod ta dva oblika nasilja nad ženama pandemija imala utjecaj. Funkcionalizam devijante opisuje kao pojedince koji devijantno djeluju uslijed vanjskih sila koje ih na to prisiljavaju (Grgurić, 2019), u ovom slučaju bi to bila socijalna izoliranost uzrokovana lockdownom. Drugim riječima, mogli bismo zaključiti da su nasilnici postali nasilnici zbog novonastale situacije, no to ne objašnjava zašto se osobe koje su i prije te situacije bile nasilne. S druge strane, interakcionistički pristup devijantnosti govori da je značenje koje pojedinac pripiše određenom događaju ili vanjskoj sili ključno u donošenju odluke o tome kako će reagirati na nju (Grgurić, 2019). Odnosno, pojedinac je sam odgovoran za svoje ponašanje, u ovom slučaju nasilnik je sam izabrao takvo ponašanje u kojemu je žrtva jedina koja trpi posljedice, nasilnik je taj koji je lockdown i pandemiju bolesti COVID-19 izabrao kao izgovor za svoje nasilničko ponašanje. No, to je opet primjenjivo samo na one nasilnike koji se do novonastale situacije nisu nasilno ponašali. Iako se sada već mogu donijeti određeni zaključci i iako već postoji određen broj provedenih istraživanja na ovu temu, trebalo

bi proći određeno vrijeme kako bi se sa sigurnošću moglo tvrditi je li ova kriza i lockdown stvarno imala toliki utjecaj i, ako je, na koji način je utjecala. Također, uz navedene zaključke treba u obzir uzeti i to koliko se određeni oblici nasilja prijavljuju te kako je policija odgovarala na prijave za vrijeme lockdowna. U svakom slučaju možemo zaključiti da nedostaje politička volja da se uklone svi oblici nasilja nad ženama, a vlade ne izdvajaju dovoljno novca iz proračuna niti dodjeljuju adekvatna sredstva kako bi se taj cilj ostvario (ARTEMIS). Potrebne su sveobuhvatne politike s ciljem prevencije i zaštite žrtava, kao i politike o nejednakostima između muškaraca i žena u svakom smislu, što je i osnova nasilja koje žene proživljavaju (ARTEMIS). Ono što svakako možemo zaključiti je da bi države trebale biti bolje pripremljene za ovakve krize, posebno kad se radi o žrtvama različitih oblika nasilja koje bi trebale u svakom trenutku biti u mogućnosti dobiti potrebnu pomoć i zaštitu.

9. LITERATURA

Balić, S., Divanović, D. i Ricijaš, N. (2001). Nasilje i ubojstva među intimnim partnerima. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 9 (1-2); str. 71-84. <https://hrcak.srce.hr/clanak/145682> (7. srpnja 2023.)

Durđević, Z. (2022). Nekoliko riječi o rodno utemeljenom nasilju nad ženama. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 29 (2). <https://hrcak.srce.hr/clanak/417738> (5. srpnja 2023.)

EIGE European Institute for Gender Equality. <https://eige.europa.eu/about/our-work> (8. lipnja 2023.)

Artemis. Femicid i nasilje od strane intimnog partnera (IPV)/ nasilja u obitelji (DV). [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/FEMICID%20I%20NASILJE%20OD%20STRANE%20INTIMNOG%20PARTNERA%20\(IPV\)%20_%20NASILJA%20U%20OBITELJI%20\(DV\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/FEMICID%20I%20NASILJE%20OD%20STRANE%20INTIMNOG%20PARTNERA%20(IPV)%20_%20NASILJA%20U%20OBITELJI%20(DV).pdf) (20. lipnja 2023.)

UNCHR. Gender-based violence. <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/protection/gender-based-violence> (11. srpnja 2023.)

UNODC. Gender-related killings of women and girls (femicide/feminicide): Improving data to improve responses. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-11/Gender-related-killings-of-women-and-girls-improving-data-to-improve-responses-to-femicide-feminicide-en.pdf> (16. lipnja 2023.)

Getoš Kalac, A., i Šprem, P. (2022). Obiteljsko nasilje u doba pandemije – preliminarni rezultati kriminološke analize, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 72 (4): 1037-1073. <https://hrcak.srce.hr/clanak/408642> (10. srpnja 2023.)

Glavaš, M. (2017). Nasilje nad muškarcima u partnerskim vezama. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet: repozitorij radova. <https://repozitorij.erf.unizg.hr/islandora/object/erf:349> (10. lipnja 2023.)

Global study on homicide: Gender-related killing of women and girls. UNODC. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_5.pdf (7. srpnja 2023.)

Grgurić, Ž. (2019). Na granici (ne)prihvatanja: prikaz teorija devijantnosti i raznih oblika dev. ponašanja. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/hrstud%3A2065/datastream/PDF/view> (10 rujna 2023.)

Grozdanić, V. i Sršen, Z. (2011). Kaznenopravni odgovor na seksualno nasilje. *Riječki teološki časopis*, 38 (2); str. 313-334. <https://hrcak.srce.hr/clanak/113097> (8. lipnja 2023.)

Horvat, M. i Perasović Cigrovski, B. (2014). Uznemiravanje žena na javnim mjestima – osvrt na uzroke, oblike i učestalost problema uznemiravanja u Hrvatskoj i svijetu. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja*, 52 (3); str. 293-312. <https://hrcak.srce.hr/clanak/190253> (12. lipnja 2023.)

Izvješće o radu za 2019. PRS. https://www.prs.hr/application/uploads/IZVJE%C5%A0%C4%86A/IZVJESCE_O_RADU_ZA_2019_Pravobra.pdf (16. srpnja 2023.)

Izvješće o radu za 2020. PRS. https://www.prs.hr/application/uploads/IZVJESCE_O_RADU_2020_Pravobranit.pdf (16. srpnja 2023.)

Izvješće o radu za 2021. PRS. https://www.prs.hr/application/uploads/Godi%C5%A1nje_izvje%C5%A1%C4%87e_2021_FINAL.pdf (16. srpnja 2023.)

Izvješće o radu za 2022. PRS. https://www.prs.hr/application/uploads/Izvje%C5%A1%C4%87e_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf (16. srpnja 2023.)

Klasnić, K. (2011). Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke. *Socijalna ekologija: journal for environmental thought and sociological research*, 20 (3); 335-356. <https://hrcak.srce.hr/clanak/111904> (14. lipnja 2023.)

Kuprešanin, K. (2022). Nasilje u obitelji kao javnozdravstveni problem i uloga zdravstvenog sustava. <https://repozitorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A5137/datastream/PDF/view> (15. lipnja 2023.)

Markić, D. (2021). Primjena deskriptivne statistike u analiziranju sekundarnih podataka službene statistike. file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1._dani_jela_markic_v2.pdf (7. rujna 2023.)

Oblici nasilja. Sigurno mjesto. <http://www.sigurnomjesto.hr/savjetovanje/oblici-nasilja/> (9. lipnja 2023.)

Opća preporuka br. 35 o rodno utemeljenom nasilju nad ženama. Ured za ravnopravnost spolova. <https://ravnopravnost.gov.hr/arhiva/biblioteka-ureda/opca-preporuka-br-35-o-rodno-utemeljenom-nasilju-nad-zenama/3090> (28. lipnja 2023.)

Petković, K. (2019). Analiza diskursa Istanbulske konvencije. *Analiza Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju*, 16 (1); str. 119-154. <https://hrcak.srce.hr/clanak/336729> (17. lipnja 2023.)

Poredoš Lavor, D. i Jerković, S. (2011). Nasilje nad muškarcima. *Policija i sigurnost*, 20 (3); 400-406. <https://hrcak.srce.hr/78957> (10. lipnja 2023.)

Rodno uvjetovano nasilje nad ženama izbjeglicama & tražiteljicama azila – edukacijski priručnik. https://www.cir-onlus.org/wp-content/uploads/2019/10/training-manual-CCM-GBV_HR.pdf (30. lipnja 2023.)

Singer, M. i suradnici (2005). *Kriminologija delikata nasilja: Nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje*. Nakladni zavod Globus, Zagreb (15. svibnja 2023.)

Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini. MUP. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf (14. srpnja 2023.)

Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini. MUP. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf (14. srpnja 2023.)

Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini. MUP. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf (14. srpnja 2023.)

Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini. MUP. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_za_webfinal.pdf (14. srpnja 2023.)

Sunara-Jozek, D. (2022). Izvješćavanje o slučaju obiteljskog nasilja u hrvatskim nacionalnim i regionalnim novinama (studija slučaja), *Suvremene teme: međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*, 13 (1): 141-159. <https://hrcak.srce.hr/clanak/417863> (30. lipnja 2023.)

Škorić, M. (2018). Obiteljsko nasilje u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 25 (2): 387-415. <https://hrcak.srce.hr/clanak/319624> (8. srpnja 2023.)

Vučić, S. (2022). Nasilje u obitelji s posebnim osvrtom na pandemiju Covid-19. file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/diplomski_rad_-_sara_vucic.pdf (8. rujna 2023.)

Žene i muškarci u Hrvatskoj 2019. DZS. <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/%C5%BDene%20i%20mu%C5%A1karci%20u%202019.pdf> (16. srpnja 2023.)

Žene i muškarci u Hrvatskoj 2021. DZS. https://podaci.dzs.hr/media/zoyp1kuq/men_and_women_2021.pdf (16. srpnja 2023.)

Žene i muškarci u Hrvatskoj 2022. DZS. https://podaci.dzs.hr/media/04pff1do/women_and_man_2022.pdf (16. srpnja 2023.)

10. PRILOZI

Slika 1.....	45
Slika 2.....	46
Slika 3.....	46
Tablica 1.....	38
Tablica 2.....	39
Tablica 3.....	39
Tablica 4.....	40
Tablica 5.....	41
Tablica 6.....	42
Tablica 7.....	43